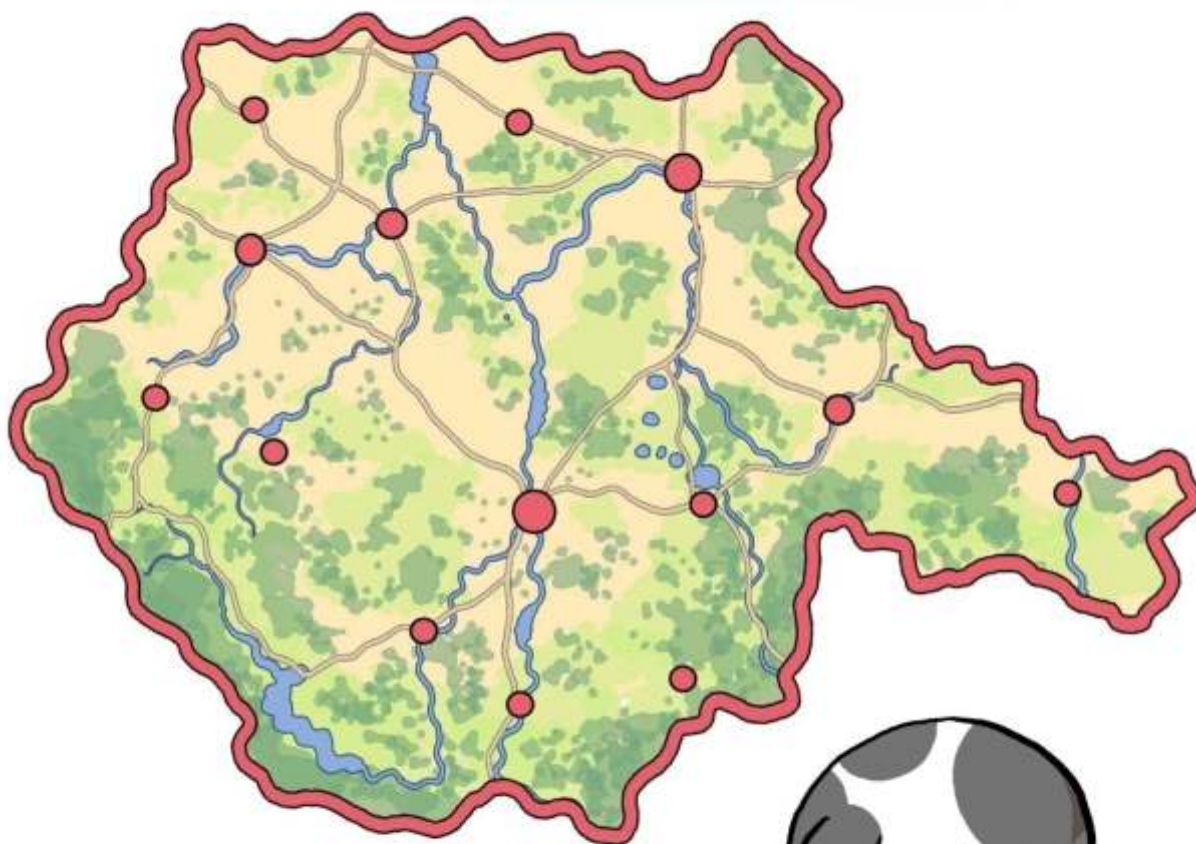

Putování za řemesly po Jihočeském kraji

JIŽNÍ ČECHY

- Metodická část

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

- Název:** Putování za řemesly po Jihočeském kraji
- Autor:** Mgr. Magda Kašparová, Mgr. Ivana Simandlová, Šárka Polatová, Lucie Jiraňová
- Ilustrace:** Pokud není uvedeno jinak, veškeré ilustrace zveřejněné v tomto díle jsou autorským dílem Zdeňky Študlarové
- Fotodokumentace:** Pokud není uvedeno jinak, veškerá fotodokumentace zveřejněná v tomto díle je autorským dílem Mgr. Magdy Kašparové a Mgr. Ivany Simandlové

Celý vzdělávací program je ve formátu PDF/A (lze vybrat text a dále s ním pracovat).

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OBSAH:

Putování za řemesly po Jihočeském kraji

3 Metodická část	4
3.1 Metodický blok č. 1 (Seznámení s knihovnou)	4
3.2 Metodický blok č. 2 (Jižní Čechy)	10
3.3 Metodický blok č. 3 (Seznam se s jednotlivými řemesly)	13

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

3 Metodická část

3.1 Metodický blok č. 1 (Seznámení s knihovnou)

První tematický blok je rozdělen do dvou podtémat s názvy Nabídka knihovny, orientace v knihovně a Když se řekne řemeslo. Obě podtémata jsou ještě dále rozčleněna do dvou kapitol. Jedná se o uvedení do programu, seznámení s jeho náplní, představení způsobů práce, frekvence setkávání, míst setkávání i vlastní seznámení se účastníků navzájem.

Cílová skupina je poměrně malá, program je využitelný i pro větší počet žáků najednou, a přestože je primárně zpracován pro žáky 2. stupně ZŠ s přiznanými podpůrnými opatřeními třetího stupně (žáci s lehkým mentálním postižením), mohou ho jistě s úspěchem využít i žáci prvního stupně běžné ZŠ.

V 1. tematickém bloku se cílová skupina seznamuje s institucí knihovny, její nezastupitelnou rolí v neformálním vzdělávání, širokou nabídkou činností a služeb, možnostmi aktivního využití volného času, učí se vyhledávat ve fondech knihovny plněním úkolů zadávaných pracovníci knihovny, samostatně formuluje myšlenky v diskusi. Pokud by se jednalo o skutečně absolutně první návštěvu knihovny, patrně by časová dotace 2 hodiny nebyla dostatečná, jelikož ale žáci cílové skupiny besedy v knihovně navštěvovali již na 1. stupni ZŠ, základní poznatky utříďovali, upevňovali a rozšiřovali.

Personální zajištění programu sestávalo v našem případě ze dvou pracovníků knihovny (v textu označovaných jako knihovnice) a dvou učitelek, které zajišťovaly nad žáky pedagogický dohled, do prezentací knihovnic nevstupovaly a působily v průběhu lekcí pouze jako poradkyně při plnění úkolů. Knihovnice se ve vedení jednotlivých lekcí střídaly.

Pro další použití programu může být personální zajištění variabilní (např. jedna knihovnice, jedna učitelka).

V prvním tematickém bloku je třeba se soustředit na vybudování přátelské atmosféry a odbourání ostychu cílové skupiny, k čemuž knihovnice vhodně využívaly neformálního prostředí knihovny, rozhovorů s žáky a rychlým zapamatováním jejich křestních jmen – lze doporučit pro úvodní hodiny použití jmenovek – samolepicích štítků, aby knihovnice dokázaly vždy oslovit konkrétního žáka bez pomoci vyučujících.

V každé z lekcí je třeba mít na paměti mentální handicap cílové skupiny, používat jasná a srozumitelná sdělení, dotazovat se, zda žáci pokyny rozumějí, ověřovat porozumění, vracet se k tématům již zmiňovaným, využívat praktických zkušeností žáků, opakovaně vysvětlovat méně známé pojmy, postupovat pomalým tempem a respektovat individuální zvláštnosti členů cílové skupiny.

Formy a metody práce se víceméně opakují z důvodu specifik cílové skupiny a jejich výběr vychází z konzultací knihovnic s vyučujícími. Jsou voleny s rozmyslem tak, aby nešlo o způsob práce žákům zcela neznámý, a zároveň tak, aby žákům způsob práce poskytoval jasnou zpětnou vazbu a možnost zažívání úspěchu.

V tomto bloku se soustředíme na rozvoj klíčových kompetencí komunikace v mateřském jazyce – žáci jsou vedeni k uvážlivé komunikaci s vrstevníky i dospělými, učí se formulovat a vyjadřovat vlastní myšlenky, mají možnost klást dotazy, jsou podněcováni k diskusi a rovněž k naslouchání názorů ostatních. V rovině sociálních a občanských schopností posilují volní vlastnosti a odolnost vůči neúspěchu při samostatném řešení úkolů (převážně řešení pracovních listů, křížovek a osmisměrek), rozvíjí se práce s digitálními technologiemi (interaktivní pracovní listy, vyhledávání v katalozích knihovny), je formován smysl pro kulturní povědomí, žáci mohou projevit dojem z uměleckého díla (beletrie, poezie, ilustrace).

Žáci budou v průběhu programu zpracovávat pestrou škálu pracovních listů, každý žák v úvodní lekci obdrží desky (zde využito klasických euroobalů, ale možno využít též rychlovazač, případně desky s drakem), kam budou zakládat všechny své vypracované listy, vytvoří tak vlastní portfolium.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

3.1.1 Téma č. 1 (Nabídka knihovny, orientace v ní) – 2 vyučovací hodiny

3.1.1.1. Co je to knihovna

Forma a bližší popis realizace

Frontální výuka v kombinaci se samostatnou prací žáků, výklad knihovnice, práce s pracovním listem.

Metody

Brainstorming, rozhovor, výklad, četba, práce s textem.

Pomůcky

Flipchart, magnety, tužky, podložky na psaní, vytištěná abeceda, pracovní list č. 1, zalaminovaný obrázek pejska Vavříka, průvodce projektem, židle uspořádané do půlkruhu.

Přílohy

Příloha 1: „Pes Vavřík“.

Příloha 2: Pracovní list „První kroky po knihovně“.

Literatura

POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Knihovnické pohádky*. Ilustroval Michal SUŠINA. Praha: Bambook, 2016. Pohádkové čtení (Bambook). ISBN 978-80-271-0050-7.

Uvítání v knihovně, představení knihovnic, představení žáků (pro rychlé zapamatování jmen členů cílové skupiny doporučujeme využití nálepek s nadepsanými křestními jmény viditelně umístěnými na oblečení). V neposlední řadě je představen průvodce programem – „Pes Vavřík“ (jeho jméno je odvozeno od sv. Vavřince, což byl mj. patron knihovníků). Obrázek pejska Vavříka je maskotem programu, jeho obrázek doporučujeme zvětšit, zalaminovat a umístit na viditelné místo – v našem případě je v knihovně při každé lekci magnety upevněn na flipchartu, zároveň je součástí nástěnky u dveří nově vybudovaného čtenářského koutku ve škole.

Knihovnice zároveň zmiňuje, že pejska Vavříka i veškeré papírové i interaktivní listy přímo pro cílovou skupinu ilustrovala známá regionální ilustrátorka Zdeňka Študlarová – cca 10 min.

Co to je knihovna? (Brainstorming – metoda v programu opakovaně využívána jako evokační, žáci znají pravidla ze školního prostředí – po vymezený časový úsek je cílem žáků vybavit si, co je k tématu napadá, všechny odpovědi jsou správné, nikdo cizí nápady nekomentuje verbálně ani na ně nonverbálně nereaguje, knihovnice nabízené nápady zapisuje na flipchart) – cca 5 minut.

Knihovnice klade skupině otázky – cca 5 min. (KK komunikace v mateřském jazyce)

Na co knihovnu potřebujeme? Potřebujeme ji vůbec? Kdo z žáků již knihovnu navštěvuje? Proč ji navštěvuje? Nabízí knihovna jen knížky k zapůjčení domů? Co když nemám peníze na roční poplatek? Mohu i tak knihovnu navštěvovat? Kolik nabízí oddělení pro děti a mládež knih k zapůjčení? Knihovnice vyzývá dva žáky, aby každý odpočítal 10 knížek, a hromádku 20 knih si postavil na stůl. Jelikož má oddělení pro děti a mládež ve svém fondu přibližně 20.000 knih, jedná se o 1.000 takových hromádek.

Řazení knih – cca 25 min.

Knihovnice se ptá žáků, podle čeho naleznou v knihovně knížku, kterou hledají. *Budeme zatím mluvit pouze o beletrii, ne o naučné literatuře. Knížky se řadí dle abecedy. Kdo dokáže říci celou abecedu od A do Z?* Možnost využít přehledu české abecedy připevněného na magnetické tabuli. *V knihovně řadíme knížky abecedně podle příjmení autora.*

První samostatný úkol – pracovní list „První kroky po knihovně“. Do pracovního listu žáci vepíší svoje příjmení. Jakým písmenem začíná? Žáci se rozcházejí po knihovně a pokoušejí se nalézt polici, ve které se nacházejí knížky od autora, jehož příjmení začíná na stejné písmeno jako příjmení jejich. Vybírají jednu knížku, která je zaujme, a tu si zapisují do pracovního listu (název knihy i jméno autora). Knihovnice ukáže příklad na svém příjmení.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

(KK řešení problémů)

Po splnění úkolu se děti usadí zpět na místa a každý žák se představí a ukáže ostatním knihu, kterou si vybral. V průběhu představování kladé knihovnice dětem jednoduché otázky, např. *Je něco, co tě na této knize zaujalo? Má kniha ilustrace? Líbí se ti obrázky, které knihu doprovázejí? Myslíš, že je to kniha spíš pro kluky nebo pro holky? Myslíš, že je tato kniha pro malé nebo pro větší děti?*

Knihovnické pohádky – (četba)

Knihovnice za odměnu přečte pohádku *Knížníci* z knihy Zuzany Pospíšilové *Knihovnické pohádky* (str. 47). Následuje diskuse, jak se chovat ke knížce s využitím ilustrace – *Co na obrázku skřítkové knížníci dělají? Proč? Jak se máme ke knížce chovat? A co jí naopak dělat nesmíme? Co s knížkou, kterou si nevyberu?* (samostatná práce s pracovním listem)

Knihovnice vyzývá žáky, aby knihy, které si přinesli, vrátili zpět na jejich místo a zmiňuje dopady nesprávného zařazení knih zpět. Na příkladu ukazuje, co se stane, když někdo vrátí knížku na nepůvodní místo (jeden žák zařadí knížku pod jiné písmeno, než je příjmení autora, po něm druhý hledá knihu na správném místě pod příjmením autora a knihu nemůže najít. Jde to zkusit knihovnice, ale ani ona nemůže knihu najít.

Návrat k pracovnímu listu. V pracovním listě mají žáci za úkol několik knížek zařadit zpět na poličku. Zkusí šipkou spojit prázdné místo v knihovně s knížkou, která na toto místo patří. (KK schopnost učit se)

Poděkování, rozloučení, založení listu do portfolia.

Pokud některý z žáků chybí, je mu do portfolia zařazen nevyplněný list (v případě používání pracovního sešitu ponechána nevyplněná stránka), k němuž/k níž se může podle chuti a časových možností vrátit v některé z příštích hodin. Je mu zároveň ponechána možnost odnést si list k vyplnění domů. Zároveň ale – z důvodu zachování neformálního vzdělávání – není k ničemu z toho nucen, list může zůstat v portfoliu nevyplněný. Naopak, pokud se žák lekce účastní, je důsledně veden k dokončení práce i za cenu pomoci spolužáků, knihovnic nebo vyučujících.

3.1.1.2. Knihovna je kamarádka

Forma a bližší popis realizace

Frontální výuka v kombinaci se skupinovou a samostatnou prací žáků, výklad knihovnice, práce s pracovním listem.

Metody

Práce s textem a obrazem, instruktáž, rozhovor.

Pomůcky

Flipchart, magnety, tužky, podložky na psaní, vytištěná abeceda, pracovní listy „KNIHOMOL“, pracovní list „Knihovna je kamarádka, písmenka do křížovky (k, n, i, h, o, m, o, l) připravená na předem vybraných stanovištích, zalaminovaný obrázek pejska Vavříka, židle uspořádané do půlkruhu,

Přílohy

Příloha 3: Pracovní list „KNIHOMOL“.

Příloha 4: Pracovní list „Knihovna je kamarádka“.

Literatura

POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Knihovnické pohádky*. Ilustroval Michal SUŠINA. Praha: Bambook, 2016. Pohádkové čtení (Bambook). ISBN 978-80-271-0050-7.

NOHAVICA, Jaromír. *Tři čuníci*. Ilustroval Rostislav SKOPAL. Brno: Petr Rímský-HITBOX, 1995. ISBN 80-85648-11-3.

Uvítání v knihovně, zopakování tématu posledního setkání – 5 min.

Knihovnice ověřuje, zda si žáci zapamatovali, jak knihy řadíme a co s nimi smíme a nesmíme dělat. (KK schopnost učit se)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

O práci knihovnice a o nutnosti mít knížky stále správně abecedně srovnané velmi vtipně pojednává i básnička písničkáře Jaromíra Nohavici, který je původní profesí knihovník. Knihovnice předčítá skupině:

*Vidíš paní knihovnici?
Hledá knížky na polici,
aby byly tam, kde mají,
čtenáři je šmodrchají.
Kdyby na to nehleděla,
nastala by strašná mela,
Vinnitou by v okamžiku
jezdil na Maxipsu Fíku.*

Pohádky o Maxipsu Fíkovi napsal pan Rudolf Čechura, knihu Vinnitou pan Karel May. Knihovnice zadává úkol, kdo tyto knížky najde.

Co mi nabízí knihovna (brainstorming) – 2 min.

Knihovna nenabízí jen půjčování knížek, ale v nabídce toho má mnohem víc. Knihovnice se ptá žáků, zda je napadají i jiné aktivity.

Co mi nabízí knihovna (skupinová práce: pracovní list „Knihomol“, prezentace nabídky knihovny) – 20 min. (KK sociální a občanské, kooperační)

Knihovnice vysvětluje žákům, že jejich úkolem bude na zadaných stanovištích hledat písmena a umisťovat je do odpovídajících políček křížovky. První písmeno (K) je schované u tematických kufříků, dobrovolník ho nalézá, přináší knihovnici a umisťuje na flipchart do tajenky. Knihovnice vysvětluje, k čemu kufříky slouží a co nabízejí, předvádí žákům obsah kufříku (kufřík Pejsci – publikace, puzzle, společenská hra). U každého dalšího písmena knihovnice stručně vysvětluje aktivitu (půjčování různých druhů publikací, periodik, možnost zahrát si stolní hru, využít počítač atd.).

K – kufříky

N – časopisy

I – komiksy

H – poezie (u písmena Ž)

O – počítače

M – stolní hry

O – WC

L – nástěnka (nabídka akcí knihovny)

Tajenka: KNIHOMOL

Co to je knihomol? (diskuze a četba)

Co to je knihomol? Jaký je rozdíl mezi molem šatním nebo potravinovým a knihomolem?

Četba *Knihomol není mol* z knihy *Knihovnické pohádky* od Zuzany Pospíšilové (str. 100).

Co se mi v knihovně líbí? (samostatná práce s pracovním listem + diskuze) – cca 10 min.

Knihovnice rozdává pracovní listy s různými výroky týkajícími se činnosti knihovny – Příloha č. 4 „Knihovna je kamarádka“. Po společném přečtení výroků mají žáci za úkol zakroužkovat jeden výrok, který je pro ně nejdůležitější. (KK schopnost učit se, komunikace v mateřském jazyce)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

3.1.2 Téma č. 2 (Když se řekne řemeslo) – 2 vyučovací hodiny

3.1.2.1. Co je to řemeslo – Úvod

Forma a bližší popis realizace

Frontální výuka v kombinaci se skupinovou a samostatnou prací žáků, párová práce, výklad knihovnice, práce s pracovním listem.

Metody

Práce s textem a obrazem, rozhovor, zážitkové naslouchání.

Pomůcky

Flipchart, magnety, tužky, podložky na psaní, židle pro žáky postaveny do kruhu

Po uvítání v knihovně klade knihovnice žákům dotazy – *Když se řekne řemeslo, co se vám vybaví? Co je to řemeslo? Je rozdíl mezi řemeslem a povoláním? K čemu jsou řemesla vhodná? Proč se chodí do práce? Čím bys chtěl být?* – cca 10 min. (KK sociální a občanské)

Skupinová práce – zopakování poznatků z minulé lekce o řazení knih v knihovně. Skupinky žáků vyhledávají knihu dle zadání knihovnice, mluvčí skupiny knihu prezentuje. Pro bližší přiblížení rozdílu mezi řemeslem a povoláním vyhledá dobrovolník hesla povolání a řemeslo v knize Ivony Březinové *Velká dětská encyklopedie* (s. 149, s. 172) – cca 10 min.

Vyplnění úkolu řemeslo nebo povolání v pracovním sešitě, kontrola práce – cca 10 min. (KK schopnost učit se)

Krátký úvod k historii řemesel – Kulhánková, Eva: *Řemesla ve hře, písní a tanci* (s. 9): *V minulosti si lidé vše, co potřebovali k životu, obstarávali sami. Sami si stavěli domy, šili oděvy, sháněli potraviny, vyráběli nábytek. Věci se neprodávaly, vše bylo určeno pro okamžitou spotřebu. Až později začali jednotlivci vyrábět výrobky jednoho druhu. Začal směnný obchod.*

Knihovnice předčítá z knihy Bronislavy Šimové *O řemeslech a řemeslnících* pohádku *Řemeslo má zlaté dno* (s. 3) – cca 5 min.

Diskuse nad výrokem *řemeslo má zlaté dno* a slovním spojením *zlaté ruce* – cca 10 min.

Zhodnocení práce, rozloučení.

Použitá literatura:

BŘEZINOVÁ, Ivona. *Dětská encyklopedie*. 3. vyd. Ilustroval Milan STARÝ. Praha: Fragment, 2011. Dětské ilustrované encyklopedie. ISBN 978-80-253-1339-8.

ŠÍMOVÁ, Bronislava. *O řemeslech a řemeslnících*. Čes. vyd. Ilustroval Dušan PUPALA. Praha: Junior, 1998. Příběhy dávných časů. ISBN 80-860-9067-1.

KULHÁNKOVÁ, Eva. *Řemesla ve hře, písní a tanci*. Ilustrovala Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-535-6.

VAŠKOVÁ, Hana a Petra BARTÍKOVÁ. *Vyber si své řemeslo*. Ilustroval Milan STARÝ. V Praze: Albatros, 2017. ISBN 978-80-00-04855-0.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

3.1.2.2. Vyber si své řemeslo

Forma a bližší popis realizace

Výklad knihovnice, frontální výuka, samostatná práce žáků, práce s pracovním listem.

Metody

Brainstorming, improvizace (pantomima), práce s textem a obrazem.

Pomůcky

Flipchart, magnety, tužky, podložky na psaní, židle pro žáky postaveny do kruhu.

Použitá literatura:

VAŠKOVÁ, Hana a Petra BARTÍKOVÁ. *Vyber si své řemeslo*. Ilustroval Milan STARÝ. V Praze: Albatros, 2017. ISBN 978-80-00-04855-0.

Přílohy

Příloha 5: Obrázky výrobků a řemeslníků.

Příloha 6: Kartičky na pantomimu, názvy profesí.

Příloha 7: Pracovní list „Řemesla“.

Uvítání v knihovně, zopakování tématu posledního setkání – 5 min.

Žáci metodou brainstormingu vzpomínají, jaká řemesla by dokázali vyjmenovat – 3 min.

Příloha č. 5: „Obrázky výrobků a řemeslníků“ – 15 min.

Knihovnice ohraničuje téma otázkou, co pro nás kdo dělá. Žáci za pomoci obrázků umístěných na flipchartu určují, jaká profese se podílí na vzniku finálního výrobku (láhev medu – med – včely – včelař).

(KK sociální a občanské, řešení problémů)

Kartičky na pantomimu, názvy profesí – cca 10 min.

Knihovnice rozdává žákům lístky s názvy profesí, jejich úkolem je pantomimicky ztvárnit dané slovo. Ostatní se snaží profesi uhádnout. Zájemci se účastní dalších kol. Žák bránící se předvedení úkolu má možnost nezapojovat se do činnosti aktivně, zkouší pouze uhodnout, co předvádějí spolužáci.

Pracovní list „Řemesla“ – 10 min. (KK schopnost učit se, komunikace v mateřském jazyce)

Knihovnice instruuje žáky, úkolem je propojit obrázky s názvy řemesel a činností, která k jednotlivým řemeslům patří. Žáci, kteří sami vypracovat úkol nezvládají, mohou o pomoc požádat knihovnici, vyučující nebo ostatní spolužáky.

Zhodnocení splnění úkolu.

Rozloučení.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

3.2 Metodický blok č. 2 (Jižní Čechy) – 4 vyučovací hodiny

Tematický blok č. 2 s názvem Jižní Čechy podněcuje v žácích zájem o vlastní region, jejich domov. Hravou formou za využití zábavného luštění a čtení si žáci vybavují známé informace (mezipředmětové vztahy zeměpis, vlastivěda), identifikují známé pojmy, vytvářejí seznamy měst a památek Jihočeského kraje, rozvíjejí a rozšiřují základní poznatky o geografii a vodstvu, procvičují pro skupinu velmi obtížně zvládnutelnou orientaci na mapě.

Nově získané poznatky o práci s knihovním výpůjčním systémem se snaží aplikovat v praxi při vyhledávání podle konkrétního zadání. Žáci, kteří si nové poznatky osvojí rychleji, jsou vedeni k tomu, aby se vlastní zkušenost snažili předat ostatním, zkusili předvést, vysvětlit postup, parafrázovat pokyn knihovnice tak, aby alespoň částečně byli v práci s knihovním systémem úspěšní i méně zdatní žáci.

V návaznosti na předchozí lekce se žáci zdokonalují ve vyhledávání knih fyzicky – podle abecedy nebo tématu přímo v regálech. Dosud je volena spíše skupinová práce, aby méně zdatní žáci nebyli vystaveni neúspěchu a případně demotivováni pro další práci.

Významnou součástí bloku je exkurze. Praktické pozorování činnosti rybářů při výlovu rybníka je pro žáky přitažlivé, trvalejší formou jim umožňuje uchovat nově získané poznatky. Exkurze byla velmi vhodně doplněna návštěvou Městského muzea a galerie Vodňany. Pro zajištění obou částí exkurze je žádoucí kontaktovat Mgr. Velkovou, pracovníci muzea. Lze rovněž využít v rámci edukačních programů pracovních listů muzea a zhlédnout krátký film o výlovu rybníka. Do časové dotace programu nebyla započítána cesta autobusem, nelze však než důrazně doporučit prodloužení vyhrazeného času. Exkurzi je vhodné domlouvat alespoň v měsíčním předstihu, před výjezdem je nezbytné žáky instruovat o bezpečnosti v okolí vody, dopravní kázni při pohybu po silnici a vhodném oblečení a obutí do sychravého počasí.

Rozvíjeny jsou klíčové kompetence komunikace v mateřském jazyce, schopnost učit se – od slyšení k porozumění, od reprodukce k výslednému vyjádření vlastních myšlenek. Exkurzí žáci poznávají různé obory lidské činnosti, jejich výsledků a významu pro společnost (kompetence občanské a sociální) a rovněž návštěva galerie a muzea rozvíjí smysl pro jejich kulturní povědomí. V galerii jsou žáci konfrontováni s různými typy uměleckých děl, je jim umožněno projevit dojem z uměleckého díla.

3.2.1 Téma č. 1 (Jižní Čechy v osmisměrce) – 2 vyučovací hodiny

3.2.1.1. Jižní Čechy jsou mým domovem

Forma a bližší popis realizace

Párová práce s instruktáží knihovnice.

Metody

Práce s textem, vysvětlování, rozhovor.

Pomůcky

Flipchart, magnety, tužky, podložky na psaní, židle pro žáky postaveny do kruhu, mapa Jihočeského kraje.

Přílohy

Příloha 8: „Osmisměrka“.

Příloha 9: „Slepá mapa Jihočeského kraje“.

Uvítání v knihovně – 5 min.

Osmisměrka – 15 min. (KK schopnost učit se, řešení problémů)

Práce ve dvojicích, knihovnice důkladně vysvětluje úkol a princip luštění osmisměrky.

Knihovnice klade dotazy – *Kde se nachází jižní Čechy? Známe okresní města jižních Čech? Pohoří? Řeky? Krajské město?*

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Názvy řek, pohoří i měst zazněly i v osmisměrce, kterou jste právě vyluštili.

Postupně si knihovnice s žáky probere i všechna hesla, která se v osmisměrce vyskytovala, a vede žáky k nalezení nějaké souvislosti mezi slovem a jižními Čechami. (KK komunikace v mateřském jazyce)

Knihy o jižních Čechách (společná práce s knihou) – 20 min.

Knihovnice k žákům: *Jelikož se Městská knihovna Prachatice nachází v jednom z okresních měst jižních Čech, naleznete v jejím fondu velké množství regionální literatury. Nás v tuto chvíli zajímají zatím knížky z naučné literatury, které pojednávají o jižních Čechách i celé České republice – atlasy, průvodce, encyklopedie. Minule jsme si vysvětlili, jak se v naučné literatuře orientovat. Zkusíme teď společně najít co nejvíce knih o celé České republice (atlasy, průvodce, encyklopedie).*

Společně prací s výpůjčním systémem a hledáním ve fondu (střídají se jednotliví žáci na různé úkoly) nalézají žáci publikace z výše uvedeného seznamu použité literatury. Vyhledávací systém Clavius, který knihovna využívá, spočívá ve vyhledávání podle oddělení knihovny (kde je kniha umístěna – dětské oddělení, oddělení pro dospělé, studovna, doplňovací oddělení aj.), konkrétního názvu publikace, podle autora, tématu, o němž se čtenář zajímá, lze kombinovat možnosti. Více na <https://online.knih-pt.cz/>. (KK schopnost práce s digitálními technologiemi)

Rozloučení, zařazení přílohy do portfolia – 5 min.

Rozšiřující literatura k tématu:

TOUŠLOVÁ, Iveta, Josef MARŠÁL a Martin POLÁČEK. *Malá Toulavka: navštivte dvacet tajemných míst naší vlasti!*. Ilustrovala Radka ŠVECOVÁ. Praha: Freytag & Berndt, 2018. ISBN 978-80-7445-386-1.

MANDELOVÁ, Helena a Věra DUBCOVÁ. *Moje vlast: o naší zemi, jejích obyvatelích a minulosti*. Liberec: Dialog, 2007. ISBN 978-80-86761-61-9.

MANDELOVÁ, Helena. *Moje vlast je v Evropě: o krajinách, přírodě, obyvatelích a minulosti naší země a Evropy*. Vyd. 1. Liberec: Dialog, 2008. ISBN 978-80-86761-88-6.

FANTOVÁ, Petra. *Dětský ilustrovaný atlas: Česká republika, Evropa: pro malé školáky*. Ilustroval Antonín ŠPLÍCHAL. V Praze: Fragment, 2018. ISBN 978-80-253-3933-6.

Naše vlast. [text Pavel Augusta, František Honzák]. Vyd. 1. Praha: Slovart, 1998.; Sv. 5. 176 s.

RÚČKOVÁ MORAVCOVÁ, Adéla. *Výletovník: kamarádi z komiksů tě zvou na dobrodružné výlety po naší zemi*. Praha: Slovart, [2016]. ISBN 978-80-7529-207-0.

MALEČEK, František Alois. *Jižní Čechy. František Alois Maleček*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1986. Nestr., 201 fot., front.

3.2.1.2. Jižní Čechy v literatuře

Forma a bližší popis realizace

Výklad knihovnice, instruktáž, samostatná a skupinová práce.

Metody

Vysvětlování, rozhovor, zážitkové naslouchání, názorně-demonstrační, diskuze.

Pomůcky

Flipchart, mapa Jihočeského kraje, tužky, podložky na psaní, židle pro žáky postaveny do řad.

Příloha 10: Pracovní list „Lhenická ovocnářská firma“.

Příloha 11: Pracovní list „Vojtěch Lanna“.

Uvítání v knihovně.

Práce s knihou.

Při posledním setkání si žáci vybrali z fondu knihovny knihy, ve kterých se dozví něco o České republice a o jižních

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Čechách. Nyní utvoří trojice, každá skupina dostane jednu z knih. Jejím úkolem bude nalézt v knize nějakou informaci o jižních Čechách a prezentovat ji ostatním skupinám. (KK komunikace v mateřském jazyce)

Prezentace informací nalezených v knihách (prezentace společné práce + diskuze).

Projekce části pořadu <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12295318969-toulava-kamera-za-rodinnym-stribrem/218562221510008-stredocesky-a-jihocesky-kraj/>

(KK smysl pro kulturní povědomí)

Videoukázka části tohoto dílu pořadu:

Lhenická ovocnářská firma (délka ukázky 5:12)

Žáci jsou seznámeni s tím, že ukázku uvidí dvakrát (jak se osvědčilo při dřívější práci s videoukázkami v době běžného vyučování), a jejich úkolem bude zodpovědět otázky na listu, který obdrží. Zaznamenají odpovědi stručně písemně, po dokončení proběhne ústní kontrola správnosti a případná diskuse.

- 1) Kde leží Lhenice? (Jihočeský kraj, nedaleko Prachatic)
- 2) Které ovoce rodina Gregorových pěstuje? (višně, jablka, třešně, švestky)
- 3) Co z ovoce hlavně vyrábějí? (výroba Lhenické šťávy, lokálního produktu)
- 4) Jak výrobky balí? (do lahví a do krabic s plastovým vakem s uzávěrem)
- 5) Kolik stálých zaměstnanců firma má? (tři, plus brigádníky v sezóně)
- 6) Co je to cider, který Gregorovi také vyrábí? (ovocný alkoholický nápoj)

Vojtěch Lanna (délka ukázky 2:12)

I v tomto případě žáci zhlédnou ukázku dvakrát, aby zvládli zaznamenat potřebné informace, kterých je v ukázce značné množství. Projekce je zahájena otázkou, kdo někdy slyšel o Lannově třídě v Českých Budějovicích, přezdívané místními Lannovka.

- 1) Kdy se Vojtěch Lanna narodil? (1805)
 - 2) Čím získal prostředky pro další podnikání, obchodoval s čím? (obchodoval se solí a dřevem)
 - 3) Které dopravní prostředky pak vyráběl? (lodě)
 - 4) V jakém jiném průmyslovém odvětví podnikal na Kladně? (těžba uhlí, výroba železa)
 - 5) Kdo převzal podnik po jeho smrti? (jeho syn)
 - 6) Jak s rodinnou firmou naložil vnuk? (prodal ji)
- Založení pracovních listů do portfolio, zhodnocení práce, rozloučení.

3.2.2 Téma č. 2 (Exkurze – výlov rybníka) – počet hodin 2

3.2.2.1. Výlov rybníka Dřemliny

Forma a bližší popis realizace

exkurze

Metody

Metody názorně-demonstrační, pozorování, demonstrace, rozhovor.

Pomůcky

Vhodné oblečení do terénu a sychravého počasí, fotoaparát pro vedoucího skupiny.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

V doprovodu knihovnic a vyučujících se cílová skupina dopraví autobusem do Vodňan. Pracovnice muzea Mgr. Velková výpravu doprovodí k rybníku Dřemliny, kde od rána probíhá výlov. Žáci mají možnost pozorovat rybáře při práci, klást dotazy Mgr. Velkové i samotným rybářům a zblízka si prohlédnout různé druhy ryb. (KK smysl pro kulturní povědomí, komunikace v mateřském jazyce)

3.2.2.2. Návštěva Městského muzea a galerie Vodňany

Forma a bližší popis realizace

exkurze

Metody

Metody názorně-demonstrační, pozorování, demonstrace, rozhovor, výklad, naukový film, práce s textem a obrazem.

Pomůcky

Tužky, pracovní list „O rybách v rybářském muzeu“, pasovací list, muzejní výukový film *Jak se loví rybník*.

Program pokračuje návštěvou Městského muzea a galerie Vodňany. Zde se žáci seznámí s fenoménem rybářství ve Vodňanech, s rybářským náčiním, průběhem výlovu rybníka a zopakují názvy chovných ryb. V muzejním „rybníčku“ si mohou dřevěné rybky ulovit a pokusit se je určit sami nebo s pomocí nástěnných obrazů. Následně zhlédnou krátký muzejní film *Jak se loví rybník* a porovnájí ho s tím, čeho byli svědky v ranním bloku exkurze. Po vyplnění a vyhodnocení pracovního listu „O rybách v rybářském muzeu“ jsou všichni účastníci pasováni na rybáře. (KK schopnost učit se)

3.3 Metodický blok č. 3 (Seznam se s jednotlivými řemesly) – 24 vyučovacích hodin

V tomto závěrečném a nejrozsáhlejším bloku knihovnice seznamují žáky s jednotlivými řemesly – živými i zaniklými, s důrazem na řemesla typická pro jejich region.

Třetí blok je členěn na 6 podkapitol. První se věnuje soumarům a jejich historické úloze v dějinách města Prachatic, ve druhém tématu se žáci vracejí k absolvované exkurzi výlov rybníka Dřemliny a doplňují informace o rybářství a rybníkářství.

Nejrozsáhlejším tématem je třetí téma tohoto bloku – dřevozpracující řemesla. V jednotlivých lekcích se žáci seznamují nejen s jednotlivými řemesly, ale i se způsobem zpracování dřeva, jeho cestou ze Šumavy, zaniklými řemesly uhlířů a vorařů a připomínají si technické památky regionu – plavební kanály.

Čtvrtým tématem je řemeslo kdysi pro region typické, dnes dochováající se jen v reliktech díky soukromým vlastníkům skláren – sklářství.

Pátým tématem jsou řemesla zpracovávající potraviny, kde žáci patrně v nejširší míře dokázali uplatňovat své dosavadní znalosti a zkušenosti – a díky tomu se tato kapitola těšila jejich největší pozornosti.

Šestým, závěrečným tématem je opět exkurze – návštěva významné technické památky regionu – Hoslovického mlýna.

V jednotlivých lekcích si žáci vysvětlí obsah činnosti řemeslníků, pojmenují řemeslné výrobky, zamyslí se, zda je řemeslo důležité i v současné době, případně žák zaujme stanovisko, proč se do dnešní doby nedochovalo nebo čím bylo nahrazeno.

Žáci si výraznější měrou rozšiřují slovní zásobu o názvy náradí, nástrojů, profesí, které neznali. Nové informace spojují se známými skutečnostmi (Zlatá stezka – historický pojem a zároveň jméno ulice a název městských slavností).

Za využití interaktivních pracovních listů procvičují získané znalosti i práci s digitálními technologiemi,

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

porovnávají praktickou zkušenost z exkurze s výkladem knihovnice, procvičují orientaci v různých typech tiskovin, prezentují své výsledky, učí se hodnotit práci spolužáků.

Stále se snaží přesněji formulovat myšlenky, srozumitelně je vyjadřovat.

Skupinová a párová práce se postupně individualizuje, více žáků je schopno pracovat samostatně (zlepšení práce s textem a obrazem, posílení volných vlastností).

Blok rozvíjí imaginaci a tvořivost žáků kresebnými úkoly (sklářství – ozdob si svůj pohár, potravinářská řemesla – doplň text do komiksu), schopnost dramatizace textu (dramatické ztvárnění pověsti) a v neposlední řadě věnují knihovnice pozornost cvičení paměti. Žáci se aktivně a s chutí zapojovali do paměťové hry řetězení slov.

Paměťová hra „Řetězení slov“

Okruh používaných slov je vhodné předem stanovit. Žáci sedí v kruhu. Hru začíná knihovnice. Nahlas a srozumitelně vysloví slovo, nejlépe takové, které má souvislost s aktuální lekcí, př. mluvíme o mlékařích, první vyslovené slovo je mléko. Knihovnice ukáže na žáka vedle sebe, ten slovo zopakuje a přidá k němu vlastní – mléko, máslo. Ukáže na svého souseda, který zopakuje mléko, máslo a přidá vlastní slovo. Takto se pokračuje až do uzavření celého kruhu. Dle pokynů knihovnice se žáci mají dívat na spolužáky, kteří slova vyslovovali, neboť jim tak slova lépe utkví v paměti, budou-li spojena se zrakovým vjemem. Pokud se hra daří, lze pokračovat dalším kolem. Cílová skupina si hru oblíbila natolik, že od prvotního seznámení ji vyžadovala téměř v každé následující lekci.

Využito bylo též hry pohybové, opět se značným úspěchem, tato hra ideálně vyžaduje větší počet účastníků, než byla malá cílová skupina, optimální počet je alespoň 15 žáků.

Hra na mlýnské kameny

Knihovnice rozděluje žáky na tři skupiny. Dvě skupiny mají zhruba stejný počet žáků, třetí je méně početná (max. 5 žáků). První větší skupina žáků se chytne za ruce (udělá mlýnský kámen) a točí se na jednu stranu, druhá skupinka dětí udělá totéž, ale bude se točit na opačnou stranu. Třetí, nejméně početná skupina, bude představovat klásky obilí, které musí projít mlýnskými kameny, aby se z nich stala mouka. Krátká hra posloužila jako aktivizace žáků.

V tomto bloku je rovněž využita pestrá škála doplňkových materiálů – pracovních listů, luštění, spojovaček, řazení obrázků dle posloupnosti aj. Ne všech je nezbytně nutno využít, mohou sloužit jako zásobník materiálů pro další využití. Zkušenosti z průběhu programu jsou takové, že použity by měly být nejvýše 3 pracovní listy v jedné lekci, je-li jich více nebo jsou-li náročnější, cílová skupina je vjemově přetížena a úkoly již vyplnit nevládne nebo je plní apaticky.

V této metodické části je uveden rozsáhlý seznam doplňkové literatury, která byla použita při tvorbě programu. Zájemcům může sloužit jako rozšiřující či další obrazový materiál.

3.3.1 Téma č. 1 (Soumaří na Zlaté stezce) – počet hodin 2

3.3.1.1. Kdo byli soumaří

Forma a bližší popis realizace

Výklad, instruktáž, práce samostatná, práce v malých skupinách.

Metody

Vypravování, zážitkové naslouchání, práce s textem, mapou a obrazem, křížovka, rozhovor.

Pomůcky

Flipchart, magnety, obrázek pejska Vavříka, židle pro žáky, psací podložky, tužky.

Přílohy

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Příloha 12: Křížovka „Soumaři“.

Příloha 13: Obrázek „Kudy kráčeli soumaři“.

Použitá literatura:

FIBICH, Ondřej. *Příběhy ze Zlaté stezky: pověsti z Prachatic a okolí*. Strakonice: Hrad, 2011. ISBN 978-80-904644-2-1.

FIBICH, Ondřej. *Prácheňský poklad*. Ilustroval Zdirad J. K. ČECH. Strakonice: O. Fibich, 2006. ISBN 80-239-7056-9.

FIBICH, Ondřej. *Prácheňský poklad*. Ilustroval Zdirad J. K. ČECH. Strakonice: O. Fibich, 2007. ISBN 978-80-901372-6-4.

FIBICH, Ondřej. *Prácheňský poklad III*. Strakonice, Ondřej Fibich, 2008. ISBN: 978-80-901372-3-3.

FIBICH, Ondřej. *Ze Šumavy špalíček pohádek a básniček*. Ilustroval Petr ŠTĚPÁN. Strakonice: Ondřej Fibich, 2016. ISBN 978-80-88002-09-3.

Uvítání v knihovně, křížovka „Soumaři“ – 10 min.

Knihovnice úmyslně neprozrazuje téma lekce, obsahem lekce bude zaniklé řemeslo, které prozradí tajenka (soumar).

Co si představíte pod slovem soumar? – 10 min (KK komunikace v mateřském jazyce)

Diskuze s žáky na téma soumar, soumaři.

Soumaři – kdo to byli a jak žili.

Výklad knihovnice:

Soumaři cestovali z Pasova do Prachatic a jiných měst, nosili sůl po Zlaté solné stezce, která vedla lesem. Často ušli během několika dní až 75 km. Název soumar pochází z německého výrazu Saum nebo Sam. Tak je nazýván náklad, který musela nosit soumarská zvířata. Muži, kteří vodili tato zvířata, byli proto označováni jako soumaři. Byli to prostí rolníci. Když neměli práci na svých statcích nebo na polích, přepravovali zboží mezi Pasovem a Čechami. Pocházeli z vesnic kolem Zlaté stezky. Jejich oděv musel být odolný vůči rozmarům počasí, musel je chránit před deštěm, větrem a zimou. Nosili kožené holínky, které měli ke kolenům. Měli silné kazajky, Iněné košile, nepromokavý plášť a klobouky se širokou krempou. Lesy mezi Bavorskem a Čechami byly nepřístupné a moc husté na to, aby se zboží vozilo povozy. Proto se na přepravu nákladu používali koně. Byli to menší koně nebo mezci, kteří přepravovali zboží v dřevěných sudech – prosticích. Do Čech se nejčastěji vozila sůl. Proč si myslíte, že se vozila hlavně sůl? Protože v celých Čechách se nikde netěžila. Každá prostice, kterou nesl kůň na zádech, obsahovala 75 kg soli. Každý kůň nesl dva soudky, tedy 150 kg soli. Soumaři a koně šli v karavaně, která ušla denně 20–30 km. Prachatice byly vzdáleny od Pasova 80 km.

Knihovnice ukazuje žákům obrázek „Kudy kráčeli soumaři“ – soumara, jeho koně, prostice a nechává žáky spočítat, jak dlouho trvala cesta soumarské karavany.

Kudy vedla Zlatá stezka – 25 min. (KK smysl pro kulturní povědomí)

Knihovnice vede s žáky diskusi o prachatické městské slavnosti – Slavnostech Zlaté stezky, využívá názvu základní školy, kterou cílová skupina navštěvuje (Zlatá stezka 387), zabývá se otázkou, jak stezka dostala svůj název. (Víte, proč se stezka, po které chodili soumaři s nákladem, jmenuje Zlatá stezka? Protože lidé díky obchodu na této stezce bohatli.

V Prachaticích zůstala památka na obchod se solí v názvech ulic. Víte, jaké to jsou? Je to ulice Na Zlaté stezce, ulice Solní a Pasovská brána.)

Zlatá stezka měla tři trasy, kudy vedla.

Knihovnice na flipchart umístí obrázky soumarů a mapu trasy, po které soumaři putovali. Žáci dostávají pracovní list s názvem „Kudy kráčeli soumaři“ a na mapě hledají místa, kudy karavana procházela. (KK schopnost učit se)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Prachatická Zlatá stezka

Soumaři vyšli z Pasova, prošli Bavorskem, přešli hranici a došli až k Volarům. Dál pokračovali k hradu Hus. Byl někdo z vás na hradu Hus? Dnes je tam již zřícenina. Soumaři pokračovali po cestě dál, až došli na Libínské sedlo a odtud šli jen z kopce dolů do Prachatic.

Vimperská Zlatá stezka

Soumaři vyšli z Pasova, prošli Bavorskem, přešli hranici a došli do Strážného. Odtud šli do Horní Vltavice, Solné Lhoty a poté došli do Vimperka.

Kašperskohorská Zlatá stezka

Je nemladší obchodní stezkou. Soumaři vyšli z Pasova, prošli Bavorskem, přešli hranici a šli přes Kvildu, Horskou Kvildu, až došli do Kašperských Hor.

Příběhy o Zlaté stezce (diskuze a četba)

Čtyři dobrovolníci za pomoci knihovnic vyhledávají v knihovně knihy dle zadání na téma pověsti o Prachaticích a Zlaté stezce. Co mají knihy společného? Odpověď – autora, Ondřeje Fibicha.

Knihovnice předčítá žákům ukázkou *Vodník z Feferského rybníka* z knihy Ondřeje Fibicha *Příběhy ze Zlaté stezky* (str. 12).

Poděkování, rozloučení.

3.3.1.2 Po stopách soumarů

Forma a bližší popis realizace

Výklad, skupinová práce v malých skupinách (3 – 4 žáci), samostatná práce.

Metody

Práce s textem a obrazem, dramatizace literárního textu, pozorování.

Pomůcky

Flipchart, magnety, tužky, pastelky, podložky na psaní, židle pro žáky postaveny do řad.

Použitá literatura:

FIBICH, Ondřej. *Příběhy ze Zlaté stezky: pověsti z Prachatic a okolí*. Strakonice: Hrad, 2011. ISBN 978-80-904644-2-1.

Přílohy

Příloha 14: Pracovní list „Putování soumarů po Zlaté stezce“.

Uvítání v knihovně, zopakování tématu posledního setkání.

Zopakování informací o soumarech za využití obrázků a mapy – 5 min.

Po stopách soumarů (dramatizace pověstí) – 25 min. (KK kooperativní, sociální a občanská)

Žáci se rozdělí do skupin po 3 – 4 žácích. Je lépe skupinky korigovat podle zkušenosti vyučujících, abychom předešli střetu žáků vůči sobě konfliktních, lze ale i využít náhodného rozřazení knihovnicí, losování, zvolení kapitánů volících si své spoluhráče (nevybírat dominantní jedince). Každá skupina dostane přidělenou jednu pověst nebo při menším počtu skupin samostatně zvolí jednu z pověstí vztahující se k místu průchodu karavany. Jejich úkolem bude pověst zdramatizovat a následně předvést. Zde je třeba počítat s delší přípravou žáků na realizaci úkolu (min. 15 minut), podnítit jejich aktivitu a zbavit je ostychu. Pokud skupina zvolí dramatizaci bez přečtení pověsti, pověst bude přečtena dodatečně.

Ukázka 1: Soumarský zvon (str. 17),

Ukázka 2: Zpropadená zahrada (str. 20),

Ukázka 3: Štědrá bílá paní (str. 26),

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Ukázka 4: Zlaté uhlíky (str. 33).

FIBICH, Ondřej. *Příběhy ze Zlaté stezky: pověsti z Prachatic a okolí*. Strakonice: Hrad, 2011. ISBN 978-80-904644-2-1.

Zde se osvědčilo vyučujícím procházet mezi připravujícími se skupinami, ověřit pochopení textu, případně vůbec zvládnutí dočtení pověsti.

Zhodnocení práce, verbalizace pocitů z přípravy dramatizace, vyjádření zážitku z představení spolužáků, inovační nápady na jiný způsob ztvárnění pověsti, ocenění práce jednotlivých skupin.

Pracovní list „Putování soumarů po Zlaté stezce“ – 10 min. (KK schopnost učit se)

Žáci obdrží pracovní list, na kterém propojí pověsti se symbolem místa, ke kterému se pověst vztahuje.

Poděkování, rozloučení.

2.3.2 Téma č. 2 (Ryby a rybníky) – počet hodin 2

2.3.2.1. Rybníkáři

Forma a bližší popis realizace

Výuka frontální v kombinaci se skupinovou a samostatnou prací žáků, párová práce, výklad knihovnice, práce s pracovním listem.

Metody

Vypravování, zážitkové naslouchání, práce s textem a obrazem, rozhovor.

Pomůcky

Flipchart, magnety, tužky, podložky na psaní, židle pro žáky postaveny do řad.

Přílohy

Příloha 15: Křížovka „Jméno českého stavitele rybníků“.

Příloha 16: Obrázek Jakuba Krčína.

Příloha 17: Šifra „Ryby“.

Použitá literatura:

ANDRESKA, Jiří. *Lesk a sláva českého rybářství*. Pacov: Nuga, 1997. ISBN 80-85903-06-7.

HULE, Miroslav. *Rožmberkův Krčín a Krčínův Rožmberk*. V Třeboni: Carpio, 2004. ISBN 80-86434-08-7.

HULE, Miroslav. *Rybníkářství na Třeboňsku: historický průvodce*. Třeboň: Carpio, 2000. ISBN 80-86434-00-1.

KLIMEK, Hynek. *Strašidlář*. Ilustrovala Zdeňka ŠTUDLAROVÁ. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4215-1.

KRÁTKÝ, Radovan a Robert SAK. *Jihočeské pověsti, které se vyprávěly nebo ještě vypravují o starodávných událostech a lidech*. Ilustroval Cyril BOUDA. Vimperk: Vik, 1996.

FANTOVÁ, Petra. *Dětský ilustrovaný atlas: Česká republika, Evropa: pro malé školáky*. Ilustroval Antonín ŠPLÍCHAL. V Praze: Fragment, 2018. ISBN 978-80-253-3933-6.

POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Mokré pohádky*. Ilustroval Jana VALENTOVIČOVÁ. Praha: Grada, 2013. Pohádkové čtení (Grada). ISBN 978-80-247-4470-4.

Uvítání v knihovně, připomenutí exkurze výlov rybníka Dřemliny – 10 min. (KK komunikace v mateřském jazyce)

Knihovnice připomíná společnou exkurzi (výlov rybníka Dřemliny) a podává pro osvěžení vědomostí výklad: *Rybník je umělá vodní nádrž. Slouží hlavně k chovu ryb. Rybníky vznikaly v celých Čechách, ale nejvíce v jižních. Středověký rybníkář musel mít cit pro přírodu. Bez současných map dovedl vybrat místo vhodné pro založení rybníka. Poté provedl přesná měření a vypracoval návrh na jeho stavbu. Rozkvět rybníkářského řemesla v Čechách byl ve středověku, v době renesance 15. – 16. století. Rybníkářství náleželo mezi výnosná řemesla.*

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Význam rybníkářství je v chovu ryb, hlavně kaprů a odvodnění a zpřístupnění území. Dělníci pouze s lopatami a rýči dokázali vybudovat obrovské rybníky.

Křížovka „Jméno českého stavitele rybníků“ – 15 min. (KK schopnost učit se, řešení problémů)

Knihovnice upevňuje na flipchart obrázek Jakuba Krčína, objasňuje, že se skupina nyní dívá na muže, který pracoval pro šlechtický rod Rožmberků, patřil mezi nejvýznamnější jihočeské rybníkáře v 16. století. Žáci podle schopností samostatně nebo s dopomocí spolužáka, knihovnice či vyučující luští křížovku, aby zjistili jeho jméno – Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan.

Po vyluštění křížovky knihovnice předčítá krátkou pověst *S kocouřím spřežením pana Krčína* z knihy *Jihočeské pověsti* od Radovana Krátkého (str. 146-147).

Jihočeské rybníky – 5 min.

Knihovnice se dotazuje žáků, jaké znají rybníky v jižních Čechách a zda vědí, podle čeho rybníky dostávaly své názvy. Někteří si vybavují informace z exkurze – největší český rybník je **Rožmberk** (knihovnice upřesňuje, že měří 489 ha a na kole by ho bylo možné objet cca za hodinu, obvod má 14 km).

Názvy rybníků: Rožmberk – podle rodu Rožmberků,
 Svět – velký jako svět,
 Bezdrev – rybník dostal svůj název dle toho, že původní bažina byla bez stromů,
 tzv. *bez drev* (2. největší rybník v Čechách),
 Horusický rybník – podle vesnice Horusice (3. největší rybník v Čechách),
 Dřemliny – podle názvu oblasti.

Pro ukázkou, kde rybníky leží, využijeme mapu rybníků v knize Dětský ilustrovaný atlas od Petry Fantové (str. 18-19).

Šifra „Ryby“ – 10 min

Knihovnice aktivizuje skupinu dotazem, co se jí nejvíce líbilo na výlovu rybníka Dřemliny (také Dřemlinský rybník, měří 56 ha a je to největší vodňanský chovný rybník). Žáci vyprávějí o svých zážitcích, v závěru lekce se ve skupinkách snaží vyluštit šifru s názvy ryb – kapr, lín, amur, štika, sumec, tolstolobik.

Poděkování, rozloučení.

Poznámka – Co je třeba k výlovu rybníka? (Informace z použité literatury možno použít při výkladu, v této konkrétní lekci na ně již čas nezbyl):

Strojení, jadření, brakování, řešátka, tyhle krásné výrazy dali českému jazyku rybáři a jejich výlovy rybníků. Výlov se dělá jednou za 2 – 3 roky, většinou na podzim. Pořádá se i slavnost s prodejem ryb.

Rybáři mají k dispozici řadu moderních technologií, výlov rybníka se ale dělá staletí pořád stejně. Rybník se musí nejdříve vypustit. To trvá cca 4 – 20 dní (podle velikosti rybníka). Výlov řídí fišmajstr. Jsou potřeba lodě, bidla, keser, kádě, sítě.

Při výlovu se ryby třídí a poté se odváží k prodeji.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

2.3.2.2. Rybář

Forma a bližší popis realizace

Výuka frontální v kombinaci se skupinovou a samostatnou prací žáků, párová práce, výklad knihovnice, práce s pracovním listem.

Metody

Vypravování, zážitkové naslouchání, práce s textem a obrazem, rozhovor.

Pomůcky

Flipchart, magnety, tužky, podložky na psaní, židle pro žáky postaveny do řad.

Použitá literatura:

ANDRESKA, Jiří: *Les a sláva českého rybářství*. Pacov: Nuga, 1997. ISBN 80-85903-06-7.

HULE, Miroslav. *Rybníkářství na Třeboňsku: historický průvodce*. Třeboň: Carpio, 2000. ISBN 80-86434-00-1.

KLIMEK, Hynek. *Strašidlář*. Ilustrovala Zdeňka ŠTUDLAROVÁ. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4215-1.

KRÁTKÝ, Radovan a Robert SAK. *Jihočeské pověsti, které se vyprávěly nebo ještě vypravují o starodávných událostech a lidech*. Ilustroval Cyril BOUDA. Vimperk: Vik, 1996.

POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Mokrý pohádky*. Ilustroval Jana VALENTOVIČOVÁ. Praha: Grada, 2013. Pohádkové čtení (Grada). ISBN 978-80-247-4470-4.

Přílohy

Příloha 18: Obrázek rybáře.

Příloha 19: Křížovka „Rybářský pozdrav“.

Příloha 20: Pracovní list „Rybářské potřeby“.

Příloha 21: Pracovní list „Jaké ryby do rybníka nepatří?“

Příloha 22: Pracovní list „Najdi dvojice mezi rybami“.

Uvítání v knihovně, zopakování tématu posledního setkání – 5 min.

Kdo to je rybář? – Obrázek rybáře – 8 min. (KK komunikace v mateřském jazyce)

Výklad knihovnice:

Rybolovem se člověk živil od nepaměti. Rybaření je řemeslem, ale i zálibou a sportem. Při naší exkurzi ve Vodňanech u rybníka Dřemliny jste viděli, jak vypadá práce rybáře při výlovu rybníka. Připomeneme si, v čem spočívá jeho práce.

Před lovením, ale i při lovení se rybník strojí, kam patří poslední dotáhnutí vody a manipulace s výpustným zařízením, ale také příprava nádobí – náradí a mechanismů potřebných k lovení.

Časně ráno před lovením se provádí shánka, kdy jdou pěšáci opatrně vzhůru nad loviště a tyčemi plaší rybu, aby sešla do loviště – poté zde umístí plot, dlouhou síť zavěšenou na klikách (silný prut s vidličkou). Poté, pod velením vedoucího lovu, kterým bývá zpravidla správce – vedoucí střediska, se přikročí k rozdávání sítě – nevodu, což je velmi jednoduše řečeno, obrovská síťovka, jež však namísto držáků má zvláštní tyče, kterým říkáme žezla, přes něž se děje tah lana na vlastní síť. Takto rozprostřená síť je tažena pěšáky a hajnými směrem ke kádišti. Jádření pokračuje, přičemž se vybírají zprvu nejchoulostivější a také nejceněnější ryby – štiky, candáti, marény, sumci apod. Teprve potom se dostane na kapra, který je nabírán obrovským keserem a podáván na třídičku, kde se ryby přebírají – brakují podle velikosti a druhu. Na hlavní váhu jde vážný kapr – vyklápí se do beden na autech. Ostatní ryby jdou stranou po žlabech do kádí, kde se shromažďují pro pozdější nakládku. Někdy se během výlovu provádí pasování na rybáře či přijímání do cechu. Tento pradávný rituál se provádí rybářským právem – dřevěnou plácačkou se znakypána.

Jaké potřebuje rybář náradí při výlovu rybníka? Keser, loď, síť, kádě, váhy, rybářské boty, dobré oblečení (keser je malá rybářská síť pytlového tvaru pověšená na velkém drátěném oku s nástavcem s dřevěnou rukojetí).

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Křížovka „Rybářský pozdrav“ – 7 min. (KK schopnost učit se)

Knihovnice rozdává žákům křížovku, v níž se dozvědí, jakým pozdravem se zdraví rybáři. Žáci dle svých schopností individuálně nebo s dopomocí řeší úkol.

Pracovní list „Rybářské potřeby“ (trénování paměti) – 10 min.

Otázka knihovnice pro připomenutí rybářské terminologie: *Jaké nářadí potřebuje rybář, který jde lovit ryby k řece či rybníku, a rybaření je jeho koníčkem?* Odpověď – prut (udice a naviják), háček, návnada, vlasec, splávek, podběrák, vezírek, rybářské boty. Následně knihovnice rozdává pracovní listy, na kterých jsou nakresleny různé rybářské potřeby. Nechává žákům čas (2 minuty), aby si mohli zapamatovat co nejvíce potřeb. Poté žáci pracovní listy otáčejí, aby na ně neviděli, a zkouší vyjmenovat všechny potřeby, které byly nakresleny na obrázku.

Pracovní list – rybářské boty, rybářská židle, klobouk, prut, háček, podběrák, návnada, vlasec, splávek, ryba, loď (pozn. důležité je zamezit prosvítání obrázku např. podložkou, někteří žáci měli tendenci si práci ulehčit).

Vodnické historky – 5 min.

Krátká relaxace cílové skupiny. Protože v pohádkách bydlí v každém správném rybníku i vodník, předčítá knihovnice vodnickou historku *Mezi námi vodníky* z knihy *Strašidlář*, kterou napsal regionální spisovatel Hynek Klimek (str. 46-49).

Pracovní list „Jaké ryby do rybníka nepatří?“ nebo Pracovní list „Najdi dvojice mezi rybami“ – 5 min.
Žák dle svých preferencí zpracuje vybraný list, někteří stihnou v závěru lekce oba.

Poděkování, rozloučení.

Poznámka – pozornost i výkonnost cílové skupiny se potýkala s vjemovým přetížením – v lekci příliš mnoho informací a materiálů, rozložit do dvou hodin nebo ponechat žákovi možnost volby, který pracovní list si vyplní.

3.3.3 Téma č. 3 (Opakování poznatků, dřevozpracující řemesla) – počet hodin 10

3.3.3.1 Opakování lekcí 1 – 6

Forma a bližší popis realizace

Výuka frontální v kombinaci se skupinovou a samostatnou prací žáků, párová práce, výklad knihovnice.

Metody

Brainstorming, vypravování, zážitkové naslouchání, práce s textem a obrazem, rozhovor, interaktivní pracovní list.

Pomůcky

Notebook, projektor, flipchart, magnety, psací potřeby, židle pro žáky postaveny do řad.

Použitá literatura:

VAŠKOVÁ, Hana a Petra BARTÍKOVÁ. *Vyber si své řemeslo*. Ilustroval Milan STARÝ. V Praze: Albatros, 2017. ISBN 978-80-00-04855-0

SMOLÍKOVÁ, Klára. *Řemesla*. Ilustroval Jan SMOLÍK. Praha: Albatros, 2013. ISBN 978-80-00-03311-2.

SULZENBACHER, Gudrun. *Zapomenutá řemesla a život na venkově*. Praha: Slovart, 2003. ISBN 80-7209-453-X.

Přílohy

Příloha 23: Křížovka (shrnutí lekce č. 1 a 2).

Příloha 24: Interaktivní opakovací test <http://listy.knih-pt.cz>

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

V této lekci je poprvé využito interaktivních pracovních listů, pro žáky poměrně atraktivních. K úspěšnému řešení testu se vždy připojuje s gratulací maskot programu, pejsek Vavřík. Vyplňování pracovních listů je možno realizovat více způsoby. Můžeme zvolit společné opakování s využitím notebooku a projektoru, lze pracovat na interaktivní tabuli a žáky u ní střídat, možné je také opakování realizovat jako soutěž dvou týmů nebo zvolit opakování individuální, kdy žáci samostatně pracují na tabletech. K prvnímu seznámení se stavbou testu lze doporučit opakování společné.

Uvítání v knihovně. Co si pamatujeme z úvodních lekcí? Křížovka (shrnutí lekce 1 – 2) – 10 min.

(KK schopnost učit se)

Knihovnice vybízí žáky k rozhovoru, seznamuje je s formou opakování poznatků – nejprve křížovka, potom interaktivní test na notebooku. Žáci obdrží křížovku, kterou luští dle svých možností samostatně nebo s dopomocí, tajenka jim prozrazuje úkol – najdi knihu nějakého autora, který splňuje podmínku (písmeno po o, tj. úspěšný luštitel se vydává hledat knihu autora, jehož příjmení začíná písmenem p).

Zábavný shrnující test látky z lekcí 4 – 6 (<http://listy.knih-pt.cz>) – 30 min.

(KK schopnost práce s digitálními technologiemi)

Test žáci vyplňovali v elektronické formě na notebooku společně.

- Přiřazování názvů řemesel k obrázkům, lekce 3 – 4 (řemesla).
- Přiřazování obrázků k aktivitám, které jednotlivá řemesla dělají.
(Zahradník pleje záhony, Malíř maluje a štukuje.)
- Slepá mapa jižních Čech, doplňování jednotlivých měst do slepé mapy, lekce č. 5 – 6.
(Jižní Čechy) – část 1.

Poznámka

Pro cílovou skupinu se křížovka ukázala poměrně složitou a její vyřešení zabralo více času, než jaké bylo naše očekávání. Opakování bylo třeba rozdělit do dvou hodin. Další zdržení zapříčinila absence tabletů, které v rozporu s předpoklady ještě nebyly k dispozici, skupina pracovala společně na notebooku s projektorem.

3.3.3.2. Kdo pracuje se dřevem

Forma a bližší popis realizace

Výuka frontální v kombinaci se skupinovou a samostatnou prací žáků, párová práce, výklad knihovnice.

Metody

Brainstorming, vypravování, zážitkové naslouchání, práce s textem a obrazem, rozhovor, interaktivní pracovní list.

Pomůcky

Tablet nebo notebook, flipchart, magnety, psací potřeby, židle pro žáky postaveny do řad.

Přílohy

Příloha 25: Názvy polozapomenutých řemesel.

Použitá literatura:

VAŠKOVÁ, Hana a Petra BARTÍKOVÁ. *Vyber si své řemeslo*. Ilustroval Milan STARÝ. V Praze: Albatros, 2017. ISBN 978-80-00-04855-0.

SMOLÍKOVÁ, Klára. *Řemesla*. Ilustroval Jan SMOLÍK. Praha: Albatros, 2013. ISBN 978-80-00-03311-2.

SULZENBACHER, Gudrun. *Zapomenutá řemesla a život na venkově*. Praha: Slovart, 2003. ISBN 80-7209-453-X.

Uvítání v knihovně – 3 min.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Dokončení interaktivního opakovacího testu Slepá mapa jižních Čech, doplňování měst do slepé mapy, lekce č. 5–6 (Jižní Čechy) – část 2. – 15 min. (KK schopnost práce s digitálními technologiemi)

Kdo pracuje se dřevem? (brainstorming) – 5 min. (KK komunikace v mateřském jazyce)

Knihovnice skupinu po zhodnocení opakovacího testu připravuje na nové téma, jemuž se bude věnovat – řemeslům, která ke své práci potřebují dřevo. Metodou brainstormingu přinášejí žáci své nápady. V průběhu diskuze by měla být zmíněna následující povolání: truhlář (stavební a umělecký truhlář), řezbář, tesař. Pokud děti nebudou jednotlivé názvy řemesel znát, je vhodné snažit se je posunout nápovědnými otázkami – např. Jak vznikne na domě střecha? Na co pokrývač položí tašky?

„Názvy polozapomenutých řemesel“ (společná práce) – 15 min.

Na nástěnku vystavuje knihovnice lístky s názvy různých povolání – řemesel, která jsou již zaniklá nebo nejsou tak známá. Mezi nimi jsou i následující řemesla: houslař, výrobci hraček, podlahář, kolář, bednář, pilař, plotář, uhlíř. Žáci budou mít za úkol vybrat ta povolání, která pracují se dřevem (tj. houslař, výrobci hraček, podlahář, kolář, bednář, pilař, plotář, uhlíř).

Poděkování, rozloučení, založení listů do portfolia – 5 min.

3.3.3.3. Dřevo bylo na Šumavě vždycky dost

Forma a bližší popis realizace

Výuka frontální v kombinaci se skupinovou a samostatnou prací žáků, párová práce.

Metody

Výklad, vypravování, zážitkové naslouchání, práce s textem a obrazem, rozhovor, názorně-demonstrační metoda (práce s online katalogem).

Pomůcky

Notebook, projektor, flipchart, magnety, psací potřeby, židle pro žáky postaveny do řad.

Použitá literatura:

VONDRUŠKA, Vlastimil. *Život staré Šumavy*. Ilustroval František SKÁLA. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1989. Šumava. STEHLÍK, Ivo. *Dřevorubecké pohádky*. Ilustrovala Slávka ŠTRBOVÁ. Volary: Stehlík, 1999. ISBN 80-902707-0-0.

Uvítání v knihovně – 3 min.

Dřevo na Šumavě (práce s online katalogem) – 10 min. (KK schopnost práce s digitálními technologiemi)

Výklad knihovnice: *Minule jsme si povídali o profesích/řemeslech, při kterých se zpracovává dřevo. Jak to bylo dříve na Šumavě? Bylo dřeva dost?*

Šumava byla dřevařským rájem, existovaly dřevařské osady a mnoho lidí se živilo jak tvořením výrobků ze dřeva, tak jeho těžbou nebo dopravou do jiných částí naší země. O plavení dřeva a práci vorařů si budeme povídat zase někdy příště.

O dřevařství na Šumavě nalezneme mnoho informací samozřejmě také v knihovně. Nyní vám ukážu, jak pracovat s online katalogem. Ten nám nalezne informace, které hledáme. Stačí zadat do katalogu do políčka „Libovolné pole začíná“ dvě hesla: dřevo a Šumava. A uvidíme, jaké velké množství odkazů se nám objeví.

Jednotlivé tituly mají na začátku napsáno, o jaký druh dokumentu se jedná. Často zde vidíte AN, což znamená článek, který vyšel někdy v minulosti v novinách. Co bude asi znamenat zkratka KN? Ano, kniha!

Pro naši práci se mi aktuálně velmi hodí kniha Vlastimila Vondrušky Život staré Šumavy. Zkusíme si rozkliknout odkaz a zjistíme, kde knihu najdeme. Vidíme, že je možné si ji půjčit v dospělém oddělení, dole ve studovně

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

i v oddělení pro děti a mládež. Nyní si tedy tato oddělení projdeme a v každém z nich si knihu zapůjčíme.

Seznámení s dalšími odděleními Městské knihovny Prachatice (krátká prohlídka) – 10 min.
(KK sociální a občanské)

V každém oddělení se žáci krátce zastaví, požádají o výpůjčku zmiňované knihy, popíší, co vidí kolem sebe, a pokusí se shrnout, komu je oddělení knihovny určeno a jaké služby nabízí.

Dřevorubecké pohádky (práce s katalogem, orientace v knihovně) – 10 min.

Po návratu z prohlídky knihovny pokračuje knihovnice ve výkladu a vybírá mezi žáky zájemce, pomocníka při vyhledávání: *Při minulé lekci jsme si povídali o tom, jaká řemesla využívala ke své práci dřevo. Jsou to: houslař, výrobci hraček, podlahář, kolář, bednář, pilař, plotář, uhlíř (názvy jednotlivých řemesel vystavím na flipchart). Dříve, než ho mohou tyto profese zpracovat, se dřevěné klády setkaly s dřevorubci, voraři a muži, kteří plavili dříví např. po Schwarzenberském plavebním kanále. Zkusíme si nyní napsat do online katalogu slovo „dřevorubec“ a uvidíme, co nám katalog nabídne za knihy. V horní části si můžeme zvolit, že chceme knihu vyhledat pouze v oddělení pro děti a mládež. Katalog nám nabídl knihu Dřevorubecké pohádky. Autorem je pan Ivo Stehlík. Pod jakým písmenkem budeme knihu hledat?*

Vybraný žák se pokusí knihu najít.

Dřevorubecké pohádky (četba, zážitkové naslouchání) – 10 min.

Knihovnice předčítá pohádku *Jak Ohniváč pomohl ženským zapálit ohně* z knihy *Dřevorubecké pohádky* od Iva Stehlíka (str. 7).

Rozloučení knihovnice:

Dnes jsme se dozvěděli nové informace o práci s online katalogem a zas se o něco lépe orientujeme v celé knihovně. Jistě to pro vás bylo plno nových informací, ale téměř samotným řemeslům jsme se ještě nevěnovali dostatečně, a proto se práci se dřevem budeme věnovat i při dalším setkání. Knihy, které jsme použili a které jsme si zapůjčili v jiných odděleních, při příští práci také využijeme.

3.3.3.4. Uhlíři

Forma a bližší popis realizace

Výuka frontální v kombinaci se skupinovou a samostatnou prací žáků, párová práce.

Metody

Výklad, vypravování, zážitkové naslouchání, práce s textem a obrazem, rozhovor, názorně-demonstrační metoda (práce s online katalogem).

Pomůcky

Tablet nebo notebook, flipchart, magnety, psací potřeby, židle pro žáky postaveny do řad.

Použitá literatura:

SMOLÍKOVÁ, Klára. *Řemesla*. Ilustroval Jan SMOLÍK. Praha: Albatros, 2013. ISBN 978-80-00-03311-2.

VONDRUŠKA, Vlastimil. *Život staré Šumavy*. Ilustroval František SKÁLA. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1989. Šumava.

HLADÍK, Hynek. *Pátý jelenovršíský milíř dohořel přesně po týdnu*. Hynek Hladík. In Prachatický deník Roč. 6, č. 195 (21. 8. 2012), s. 8.

Přílohy

Příloha 26: Článek „Milíř“.

Příloha 27: Pracovní list „Kdo pracuje se dřevem“.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Uvítání v knihovně – 3 min.

Uhlíř (četba, zážitkové naslouchání) – 5 min.

Knihovnice přibližuje téma lekce a předčítá z knihy *Řemesla* Kláry Smolíkové:

*Existuje ještě jedna profese, která se věnuje zpracování dřeva, a to jsou uhlíři. Co myslíte, že uhlíři vyráběli? Co byl konečný výsledek jejich práce? O práci uhlířů si zajímavé vyprávění přečteme v knížce od Kláry Smolíkové – *Řemesla* (četba jen druhé části kapitoly od věty „Stavění milíře postupovalo pomalu...“)*

Uhlíři na staré Šumavě (výklad knihovnice) – 10 min. (KK komunikace v mateřském jazyce)

O tom, že se uhlířské řemeslo praktikovalo i na staré Šumavě, se můžeme dočíst v knížce od Vlastimila Vondrušky, kterou jsme si půjčili jak v oddělení pro dospělé čtenáře, tak ve studovně i v dětském oddělení. Najděte si stránku 83, kde je znázorněno, jak stavba milíře probíhala.

V současnosti se uhlířské řemeslo prezentuje divákům už jen jako atrakce, o čemž se můžeme přesvědčit např. v článku Pátý jelenovrský milíř dohořel přesně po týdnu od Hynka Hladíka.

Opakovací test z lekcí 7 – 10 (práce s tabletem <http://listy.knih-pt.cz>) – 15 min.

(KK schopnost práce s digitálními technologiemi)

Pracovní list „Kdo pracuje se dřevem“ – 10 min. (KK schopnost učit se)

Spojování obrázků řemesel, které patří k sobě.

(milíř – uhlí, tesař staví krov – střecha, řezbář vyřezává – dřevěná miska, kolář vyrábí kolo – dřevěný vozík, dřevorubec se sekerou – les)

Rozloučení, založení listů do portfolio.

3.3.3.5. Zpracování dřeva 1. část

Forma a bližší popis realizace

Výuka frontální v kombinaci se skupinovou a samostatnou prací žáků, párová práce.

Metody

Výklad, vypravování, zážitkové naslouchání, práce s textem a obrazem, rozhovor, názorně-demonstrační metoda (práce s online katalogem).

Pomůcky

Tablet nebo notebook, flipchart, magnety, psací potřeby, židle pro žáky postaveny do řad.

Použitá literatura:

FIBICH, Ondřej. *Ze Šumavy špalíček pohádek a básniček*. Ilustroval Petr ŠTĚPÁN. Strakonice: Ondřej Fibich, 2016. ISBN 978-80-88002-09-3.

SMOLÍKOVÁ, Klára. *Řemesla*. Ilustroval Jan SMOLÍK. Praha: Albatros, 2013. ISBN 978-80-00-03311-2.

VAŠKOVÁ, Hana a Petra BARTÍKOVÁ. *Vyber si své řemeslo*. Ilustroval Milan STARÝ. V Praze: Albatros, 2017. ISBN 978-80-00-04855-0.

Přílohy

Příloha 28: Pracovní list „Nástroje pro práci se dřevem“.

Příloha 29: Pracovní list s otázkami pro jednotlivá řemesla.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Přivítání v knihovně – 3 min.

Pracovní list „Nástroje pro práci se dřevem“ – samostatná práce – 15 min.

Výklad knihovnice, instrukce k vyplnění listu:

Dnes budeme pracovat s knížkami, budeme se snažit najít v knihách informace, které potřebujeme. Nyní vám rozdám pracovní list a vaším úkolem je přiřadit nářadí na obrázku do jedné z nabízených množin. Množina v červeném kolečku sdružuje nářadí, které využívá ke své práci tesař. V zeleném kolečku je množina nářadí a pomůcek, které nevyužívají řemesla zpracovávající dřevo. A v modrém kolečku je množina nářadí, které ke své práci potřebuje truhlář. Sami tyto informace samozřejmě nemůžete znát, ale můžete je získat v knize od Kláry Smolíkové Řemesla. Na straně 26 naleznete náčiní tesařské, na str. 30 nářadí truhlářské.

Žáci mají pro svoji práci k dispozici více výtisků knihy.

Správné odpovědi:

Červená množina: širočina, pantok, úhelník, nebozez.

Zelená množina: rybářská síť, náprstek, hřeben, kolovrátek, nůž.

Modrá množina: hoblík, pilník, pilka, dláto.

Pracovní list s otázkami pro jednotlivá řemesla – 25 min. (KK kooperace, řešení problémů, schopnost učit se)

Knihovnice zadává pokyny:

Další úkol, který vás nyní čeká, budete řešit ve skupině. Je nutné, aby každá skupinka byla vyrovnaná a pracovali v ní mladší i starší žáci. Pracovat budeme s knihou Vyber si své řemeslo od autorek Petry Bártíkové a Hany Vaškové. Každá skupinka si vylosuje jedno řemeslo, o kterém bude v knize zjišťovat informace. Budete muset zjistit odpověď na tři otázky. V příští lekci jednotlivé skupiny předvedou, co o svém řemesle zjistily.

Rozloučení, založení listů do portfolií.

3.3.3.6. Zpracování dřeva 2. část

Forma a bližší popis realizace

Výuka frontální v kombinaci se skupinovou a samostatnou prací žáků, párová práce.

Metody

Výklad, vypravování, zážitkové naslouchání, práce s textem a obrazem, rozhovor.

Pomůcky

Flipchart, magnety, psací potřeby, židle pro žáky postaveny do řad.

Použitá literatura:

FIBICH, Ondřej. *Ze šumavy špalíček pohádek a básniček*. Ilustroval Petr ŠTĚPÁN. Strakonice: Ondřej Fibich, 2016. ISBN 978-80-88002-09-3.

SMOLÍKOVÁ, Klára. *Řemesla*. Ilustroval Jan SMOLÍK. Praha: Albatros, 2013. ISBN 978-80-00-03311-2.

VAŠKOVÁ, Hana a Petra BARTÍKOVÁ. *Vyber si své řemeslo*. Ilustroval Milan STARÝ. V Praze: Albatros, 2017. ISBN 978-80-00-04855-0.

Přílohy

Příloha 30: Báseň „Dřevo“.

Příloha 31: Opakovací křížovka „Práce se dřevem“.

Uvítání v knihovně – 3 min. (KK komunikace v mateřském jazyce)

Jednotlivá řemesla – prezentace práce ve skupině, pokračování práce z předchozí lekce – 20 min

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Skupinky žáků prezentují informace o jednotlivých řemeslech, které zjistily při společné práci. Knihovnice kontroluje správné odpovědi, prezentuje dětem jednotlivé profese v knize, čte informace o profesi z knihy.

Báseň „Dřevo“ – četba – 5 min.

Přednáší knihovnice:

S tématem dřevozpracujících řemesel se rozloučíme básní, jež napsal pan spisovatel Ondřej Fibich, který se ve své tvorbě věnuje zejména regionu Šumavy. Je též známým sběratelem šumavských a pošumavských pověstí.

*Na Šumavě, vpravo, vlevo,
kam se koukneš, všade dřevo.
Tady roste, milý táto,
nakřivo i nastojato.
Jinde po něm voda běží,
zimu svoje třísky ježí
Kamna krmí, tiše praská
Pro všechny je jako láska.
Hřeje, drží, nohy vede
a spojuje mě i tebe.*

Opakovací křížovka „Práce se dřevem“ – samostatná práce – 15 min. (KK schopnost učit se)

Na závěr si zkusíme vylustit křížovku, při které si zopakujeme informace o dřevozpracujících řemeslech. Správná odpověď je písmeno, které se nachází na konci ... (viz tajenka).

Rozloučení.

Poznámka: Odhalena chyba v zadání křížovky, pro další potřeby odstraněna.

3.3.3.7. Cesta dřeva ze Šumavy

Forma a bližší popis realizace

Výuka frontální v kombinaci se skupinovou a samostatnou prací žáků, párová práce.

Metody

Výklad, vypravování, zážitkové naslouchání, práce s textem a obrazem, rozhovor.

Pomůcky

Flipchart, magnety, psací potřeby, židle pro žáky postaveny do řad.

Použitá literatura:

ŠTEMBERK, Josef, ed. *Schwarzenberský plavební kanál: historie a současnost*. Vimperk: Správa Národního parku a Chráněné krajinné oblasti Šumava, 2013. ISBN 978-80-87257-19-7.

FLÍČKOVÁ, Helena. *Poslední plavba na Schwarzenberském plavebním kanálu*. Helena Flíčková. In *Vítaný host na Šumavě a v Českém lese*. Roč. 7, č. 1 (28. 2. 2013), s. 6.

KINTZL, Emil. *Vzpomínky na plavbu šumavského dřeva*. Emil Kintzl. In *Vítaný host na Šumavě a v Českém lese*. Roč. 6, č. 2 (léto 2012), s. 22-23.

EŠNER, Karel. *Až poplujou naposledy... aneb zahynulo staré vorařské řemeslo?* Karel Ešner. In *Šumava*. Roč. 18, č. 2 (léto 2013), s. 16-17.

FANTOVÁ, Petra. *Dětský ilustrovaný atlas: Česká republika, Evropa: pro malé školáky*. Ilustroval Antonín ŠPLÍCHAL. V Praze: Fragment, 2018. ISBN 978-80-253-3933-6.

SMETANA, Bedřich. *Má vlast = My country* [zvukový záznam]: cyklus symfonických básní. Bedřich Smetana. Česká republika: Supraphon, a.s., p1964, c2002. 1 zvuková deska.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Přílohy

Příloha 32: Obrázek „Plavení dřeva“.

Uvítání v knihovně, otázka: Jak se dřevo dostalo ze Šumavy? – 5 min.

Jak se dostalo dřevo ze Šumavy? (brainstorming)

Knihovnice připomíná téma minulých hodin – povídání o těžbě dřeva na Šumavě a o dřevorubecké práci. Jak se ale pokácené dřevo dostane na místo určení? Jak to je nyní a jak se to praktikovalo v minulosti? Jak se dřevo dostalo z vysoko položených horských oblastí až do hlavního města?

Plavení dřeva na Schwarzenberském plavebním kanálu – výklad knihovnice, dialog s žáky – 10 min.

Plavební kanály a splavné potoky a řeky byly na více místech, my se dneska budeme věnovat Schwarzenberskému plavebnímu kanálu. Nyní vám povím několik faktů o této úžasné technické stavbě. Jednotlivé informace budeme dávat na nástěnku a vysvětlovat si, jak je chápeme. (Příloha č. 32: Obrázek „Plavení dřeva“.)

Doplňující otázky: *Proč vedl kanál částečně přes Rakousko? Proč dříví směřovalo také do Vídně? Proč jsou součástí kanálu tunely?*

Prezentace fotografií plavebního kanálu v publikaci *Schwarzenberský plavební kanál, historie a současnost*.

Seznámení s časopisem *Vítaný host a Šumava* – minimálně 20 min. (KK schopnost učit se, smysl pro kulturní povědomí)

Knihovnice prezentuje časopisy *Vítaný host* a *Šumava*, které se věnují regionálním tématům. Rozděluje cílovou skupinu do 3 až 4 členných skupinek a zadává samostatnou práci ve skupinách – nalézt v předložených časopisech články o plavení dřeva (v každé skupině je takový časopis s požadovaným článkem jeden, ostatní časopisy takový článek neobsahují).

Časopisy, ve kterých se článek nachází:

Vítaný host, Jaro 1/2013	Poslední plavba ve Schwarzenberském plavebním kanálu
Vítaný host, Léto 2/2012	Vzpomínky na plavbu šumavského dřeva
Šumava, Léto 2013	Až poplujou naposledy...

Každá skupinka odprezentuje, jaký článek našla (pouze ukáže ostatním skupinám článek a přečte jeho název).

Vltava (práce s atlasem, orientace na mapě).

Dřevo se nám dostalo až do Nové Pece. Kde nalezneme Novou Pec? Na jaké řece? Kde tato řeka pramení? Kam až teče? (KK komunikace v mateřském jazyce)

FANTOVÁ, Petra. *Dětský ilustrovaný atlas: Česká republika, Evropa: pro malé školáky*. Ilustroval Antonín ŠPLÍCHAL. V Praze: Fragment, 2018. ISBN 978-80-253-3933-6.

Vltava – Bedřich Smetana (poslech) – 5 min.

Výklad knihovnice: *Vltava a její cesta ze šumavské Kvildy zaujala i našeho slavného skladatele Bedřicha Smetanu. Pan skladatel ve své skladbě popisuje tok Vltavy od pramínku po její cestu do Prahy až k soutoku Vltavy a Labe u Mělníka.*

Na začátku jsou ve skladbě slyšet dvě flétny. Ty symbolizují Teplou a Studenou Vltavu. Vltava je součástí cyklu Má vlast. A my si nyní část pustíme.

SMETANA, Bedřich. *Má vlast* = My country [zvukový záznam]: cyklus symfonických básní. Bedřich Smetana.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Česká republika: Supraphon, a.s., p1964, c2002. 1 zvuková deska.

Poznámka

Ideální je před poslechem žáky vyzvat, aby si našli vhodnou, pro sebe příjemnou polohu, zavřeli oči a pokusili se soustředit po celou dobu poslechu pouze na hudbu.

3.3.3.8. Vchynicko-tetovský kanál

Forma a bližší popis realizace

Výuka frontální v kombinaci se skupinovou a samostatnou prací žáků, párová práce.

Metody

Výklad, vypravování, zážitkové naslouchání, práce s textem a obrazem, rozhovor.

Pomůcky

Flipchart, magnety, psací potřeby, židle pro žáky postaveny do řad.

Použitá literatura:

BĚL, Jiří. *Vchynicko-tetovský plavební kanál*. In *Vítaný host na Šumavě a v Českém lese*. ISSN 1802-3622. Roč. 2 (2008), č. 1, s. 18-19.

VINICKÝ, Pavel. *Vchynicko-tetovský kanál*. Pavel Vinický, Jan Pecánek. In *Šumava*. Roč. 9, č. 3 (podzim 2004), s. 12-13.

KLOSTERMANN, Karel. *Črty ze Šumavy: 1890*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1986.

Přílohy

Příloha 33: Text ke skládačce „Vchynicko-tetovský kanál“.

Příloha 34: Pracovní list „Vchynicko-tetovský kanál“.

Uvítání v knihovně – 3 min.

Vchynicko-tetovský kanál (výklad knihovnice, zadání úkolu – složit rozstříhaný pracovní list a nalézt informace) – min 20 min.

V minulé lekci jsme si povídali o Schwarzenberském plavebním kanále. To ale nebyl jediný uměle vyrobený kanál určený k tomuto účelu. Vznikl také další kanál. Informace o něm naleznete v textu. Ten ale nejdříve musíte složit jako puzzle. Potom si text nalepíte na papír, přečtete si ho a zodpovíte otázky, které máte v pracovním listu.

Text na skládačku „Vchynicko-tetovský kanál“ (počet dle skupin, předem rozstříhat).

Pracovní list „Vchynicko-tetovský kanál“. (KK kooperace, řešení problému, schopnost učit se)

Časopis *Vítaný host* (prezentace fotografií) – 10 min.

O Vchynicko-tetovském kanálu vyšlo mnoho informací také v časopise Vítaný host, o kterém jsme si povídali v minulé lekci.

V časopise si žáci prohlédnou také fotografie kanálu, jak dobové, tak současné. Tento zajímavý technický úkaz je zmíněn také např. v knize *Technické památky*.

Knihovnice doplňuje informace, které žáci na skládaném pracovním listu neměli k dispozici:

Na horních tocích horských potoků na Modravských pláních byly vystavěny vodní nádržky – tzv. švele nebo klausy. Nádrže fungovaly jako motory pro kanál. Vytvořily přívalovou vlnu a spolu s vodou z potoka poháněly klády po vodě. Takto důmyslně byl provoz kanálu vymyšlen! V současnosti jsou již nádržky nefunkční, zarostly lesem nebo jsou součástí luk. Díky provozu plavebního kanálu došlo k osidlování oblastí v okolí. Atmosféru této části Šumavy 19. století zvěčnil ve svých románech spisovatel Karel Klostermann.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Karel Klostermann – Črty ze Šumavy (četba knihovnice) – 10 min. (KK smysl pro kulturní povědomí)

Jméno spisovatele Karla Klostermanna musí znát každý Šumavák. Karel Klostermann (1848 – 1923), český spisovatel německé národnosti se zaměřil ve své tvorbě na oblast Šumavy. Ve svých románech popisoval život obyčejného šumavského lidu ve spojení s drsnou přírodou. Přečtu vám nyní úryvek z knihy Črty ze Šumavy (Čtvrtá kapitola, str. 43).

Knih je psána jazykem, který našim uším zní zastarale, a hůře mu rozumíme. Zkuste si zapamatovat slova nebo slovní spojení, která byste v současnosti již nepoužili.

Rozloučení.

3.3.3.9. Voraři 1. část

Forma a bližší popis realizace

Výuka frontální v kombinaci se skupinovou a samostatnou prací žáků, párová práce.

Metody

Výklad, vypravování, zážitkové naslouchání, práce s textem a obrazem, rozhovor.

Pomůcky

Flipchart, magnety, psací potřeby, sedací nábytek.

Přílohy

Příloha 35: Pracovní list „Voraři“.

Příloha 36: „Bludiště“.

Uvítání v knihovně – 3 min.

Cesta dřeva – 5 min.

Knihovnice shrnuje obsah poslední lekce:

V poslední lekcí jsme si povídali o plavebních kanálech, které pomáhaly dopravě dřeva z vysoko položených míst, kde bylo dřevo vytěženo. A co se s ním dělo dál? Jak byste dostali dřevo do Prahy, když ještě nefungovala železnice ani automobilová nákladní doprava? Wikipedie říká:

Voroplavba, respektive plavení dříví, je způsob dopravování dřeva plavením po vodním toku. V českých zemích ji v průběhu dvacátého století vytlačila železnice a výstavba Vltavské kaskády, v některých rozvojových zemích nebo v oblastech nepřístupných jiné dopravě se však provozuje dodnes.

Voroplavba (samostatná práce) – min 25 min. (KK schopnost učit se, řešení problému)

Po knihovně jsou rozmístěny listy A4 s informacemi o voroplavbě. Každé dítě dostane pracovní list a správné odpovědi se snaží hledat na těchto informačních listech. Tato část vyžaduje více času, případně pomoc knihovnice nebo vyučující. Po doplnění informací probíhá kontrola správnosti odpovědí a diskuse.

Bludiště (samostatná práce) – 5 min. (KK schopnost učit se)

Každý žák má k dispozici barevný pracovní list, na němž při samostatné práci hledá cestu vorařů do Prahy. Každé páté písmeno, které při své cestě potká, mu dá tajenku. Tajenka se skládá ze dvou slov – Výtoň a Vltavan. Jak tato dvě slova souvisí s plavbou vorů, o tom se žáci dozvědí opět příště.

Rozloučení.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

3.3.3.10. Voraři 2. část

Forma a bližší popis realizace

Výuka frontální v kombinaci se skupinovou a samostatnou prací žáků, párová práce.

Metody

Výklad, vypravování, zážitkové naslouchání, práce s textem a obrazem, rozhovor.

Pomůcky

Flipchart, magnety, psací potřeby, sedací nábytek, projektor.

Použitá literatura:

V této lekci lze s úspěchem využít archivu České televize, kde se v díle pořadu Hledání ztraceného času žákům teoretické poznatky vizualizují:

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/873537-hledani-ztraceneho-casu/201324246000285-vltava-v-obrazech-12/>

Rozšiřující literatura k tématu, obrazové zdroje:

ČÁKA, Jan. *Zmizelá Vltava*. Beroun: Baroko and Fox, 1996.

VONDRÁŠEK, František, BLÜML, Josef, ed. *Vorařská kronika Františka Vondráška z Purkarce*. Týn nad Vltavou: Městské centrum kultury a vzdělávání – Městské muzeum v Týně nad Vltavou ve spolupráci s Novou tiskárnou Pelhřimov, 2012. ISBN 978-80-260-2486-6.

JUNGSMANN, Jan. *Zaniklé Podskalí: Vory a lodě na Vltavě*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2005. ISBN 80-85394-49-9.

Knihovnice prezentuje fotografie z knih, vybírá ukázky z výše uvedeného pořadu – 30 min. (KK smysl pro kulturní povědomí)

Nyní vám ukážu dobové fotografie z knih Zmizelá Vltava, Vorařská kronika Františka Vondráška z Purkarce a Vory a lodě na Vltavě. V průběhu prohlídky fotografií zjistíme také vysvětlení dvou pojmů, které jste vyluštili v bludišti při předchozím setkání.

Projekci obrázků prokládá knihovnice následujícími informacemi:

Při povodních docházelo často k utržení uvázaných vorů, které pak ohrožovaly hlavně mosty. Prameny pluly někdy z Prahy dále až do Hamburku. Vory se v Praze pro další cestu převazovaly do dvojic a měnily se posádky.

Výtoň – Výtoň nebo výteň byla naturální daň, mýtné, vytnutím příslušného podílu přepravovaného dřeva. Některým místům bývalých vazišť zůstalo toto pojmenování, přestože plavba vorů již v nich byla skončena (například Přední Výtoň na Šumavě, Výtoň v Praze atd.)

Vltavan – Spolek byl založen v Praze roku 1871. Původně sdružoval lidi pracující na Vltavě při Plavení dříví a jeho zpracování, dále ledaře, plavčíky i zaměstnance rozvíjející se nákladní a osobní paroplavby. Z vybraných příspěvků poskytoval v případě nouze, nemoci a úmrtí materiální podporu členům, jejich rodinám, příp. pozůstalým. Nebyl spolkem sportovním, takové v té době už v Praze byly.

Vorařská kronika – četba – 10 min. (KK komunikace v mateřském jazyce)

Vorařská kronika od Františka Vondráška (str. 84 – 85).

Rozloučení.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

3.3.4. Téma č. 4 (Sklářství) – počet hodin 2

3.3.4.1. Sklářny na Šumavě

Forma a bližší popis realizace

Výuka frontální v kombinaci se skupinovou a samostatnou prací žáků, výklad knihovnice.

Metody

Výklad, vypravování, zážitkové naslouchání, práce s textem a obrazem.

Pomůcky

Flipchart, magnety, obyčejné tužky, sedací nábytek.

Přílohy

Příloha 37: Křížovka „Sklárny“.

Příloha 38: Pracovní list „Sklenice“.

Rozšiřující literatura:

BŘEZINOVÁ, Ivona. *Dětská encyklopedie*. 3. vyd. Ilustroval Milan STARÝ. Praha: Fragment, 2011. Dětské ilustrované encyklopedie. ISBN 978-80-253-1339-8.

KUDRLIČKA, Vilém a Jiří ZÁLOHA. *Umění šumavských sklářů*. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1987.

LNĚNIČKOVÁ, Jitka. *Šumavské sklářství*. Sušice: Nakladatelství Dr. Radovan Rebstöck, 1996. ISBN 80-85301-49-0.

SKOČNÝ, Ladislav. *Šumava patřila sklářům*. Vítějovice: Pangeit, 2015. ISBN 978-80-260-9176-9.

VONDRUŠKA, Vlastimil. *Život staré Šumavy*. Ilustroval František SKÁLA. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1989. Šumava.

Uvítání v knihovně, knihovnice uvádí téma lekce – 5 min. (KK komunikace v mateřském jazyce)

Dnes si budeme povídat o řemeslu, které bylo dlouhá léta pro oblast Šumavy typické, neprozradím ho hned, budeme hrát šibenici.

Hra na šibenici – slovo sklářství skryto v zápisu S_____Í, podstatou je snaha postupně po písmenech odhalit skryté slovo – děti hádají písmenka a za každé neuhádnuté se kreslí části šibenice a oběšence.

Sklárny, knihovnice vykládá žákům nové informace – 5 min.

Sklářství je řemeslo a průmyslové odvětví zabývající se výrobou a zpracováním skla. Patří k velmi starým řemeslům, neboť k objevu skla došlo již kolem roku 3000 př. n. l. Základem sklářské výroby na Šumavě byl dostatek vhodných surovin, zejména křemene, a laciné topivo v rozsáhlých lesích. Šumava spolu s oblastí Krušných a Lužických hor a oblastí Beskyd a Jeseníků patří k nejstarším centrům sklářské výroby v českých zemích. První skláři přišli na Šumavu pravděpodobně z Bavorska. Jaký výrobní program měly tyto nejstarší sklárny, nelze přesně doložit, ale je pravděpodobné, že ve velké míře vyráběly především výrobky, jejichž název se dozvíte vyluštěním křížovky. Pravděpodobně jste slovo, které v tajence vyjde, nikdy neslyšeli. Nelekejte se, vysvětlíme si ho.

Křížovka „Sklárny“ – 10 min. (KK schopnost učit se)

Žáci samostatně luští křížovku – tajenkou je slovo páteřík. Knihovnice demonstruje na obrázku, co páteříky byly. Šlo o korálky, ze kterých se vyráběly růžence, a protože slova modlitby začínají latinsky Pater noster – Otče náš, odtud název páteřík.

Později vznikaly vázy, mísy, sklenice, tabulové sklo, dioptrické sklo, barvilo se, brousilo, malovalo.

Sklárny a sklářské osady byly budovány v lesích nejčastěji v blízkosti obchodních stezek. Když sklárna vyčerpala okolní les, přesunula se na nové stanoviště obvykle výše do hor.

Sklárny a výroba skla – 10 min.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Knihovnice ukazuje na mapě Jihočeského kraje a podává výklad o sklárnách.

Místa, kde se na Šumavě nacházely sklárny – Arnoštov, Josefův Důl, Adolfovo u Vimperka, Lenora, Annín, Klášterský Mlýn. Staré sklárny tak dodnes připomínají názvy některých těchto osad – Skláře, Skelná Huť, Staré Hutě, Kubova Huť, Filipova Huť.

Vybavení skláren

Základním technickým vybavením každé sklárny je zásoba a stálý přísun surovin (tj. dřevo a písek), tavicí agregát (sklářská pec), chladicí zařízení a pomocná technika (vybavení kmenárny, agregát na temperování pánví aj.) Podstata výroby skla ve sklárnách je po tisíciletí stejná. Ve sklářské peci dojde k roztavení surovin a příměsí na sklářský kmen, který je v rozžhavené formě následně zpracován a uložen do chladicí pece, kde dochází k pozvolnému vychlazení vyrobeného skla.

Jak se vyrábí sklo

Sklo je pevná, ale křehká, většinou průhledná látka. Má široké využití od výplní okenních tabulí a obalů na nápoje až po nádoby, brýle, zrcadla nebo umělecké předměty. Sklo se vyrábí z křemičitého písku, sody a vápence. Všechny suroviny se dohromady taví ve sklářských pecích, dokud nevznikne sklovina. Ta se pak lisuje, válcuje, lije, táhne nebo se z ní sklářskou píšťalou vyfukují různé tvary.

Pracovní list „Sklenice“ – vyzdobit vázu či sklenici nakreslenou na papíře – 15 min.

Knihovnice rozdává pracovní list – omalovánku se siluetou číše, žáci dle vlastního zájmu za použití obyčejné tužky nebo pastelky číši zdobí. Následuje prezentace obrázků a ukončení lekce.

Poděkování, rozloučení, založení prací do portfolií.

3.3.4.2. Skláři

Forma a bližší popis realizace

Výuka frontální v kombinaci se skupinovou a samostatnou prací žáků, výklad knihovnice.

Metody

Brainstorming, vypravování, zážitkové naslouchání, práce s textem a obrazem.

Pomůcky

Flipchart, magnety, obyčejné tužky, sedací nábytek.

Použitá literatura:

KLIMEK, Hynek. *Strašidlář*. Ilustroval Zdeňka ŠTUDLAROVÁ. Praha: Bambook, 2016. ISBN 978-80-247-5628-8.

PATERSON, Kathy. *Motivační třiminutovky: přes 100 jednoduchých cvičení k aktivizaci skupiny*. Praha: Portál, 2015.

ISBN 978-80-262-0794-8.

VONDRUŠKA, Vlastimil. *Život staré Šumavy*. Ilustroval František SKÁLA. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1989. Šumava.

Přílohy

Příloha č. 39: Pracovní list „Cesta skla“.

Uvítání v knihovně, zopakování tématu posledního setkání – 3 min.

Knihovnice se vrací k tématu posledního setkání, klade opakovací otázky o sklárnách, jejich vybavení, způsobu výroby skla, připomíná slovo páteřík, táže se na jména známých šumavských skláren.

Kdo to je sklář a co dělá? (brainstorming) – 10 min. (KK komunikace v mateřském jazyce)

Žáci uvádějí, co všechno je napadá při vyslovení slova sklář, knihovnice upevňuje na flipchart obrázek skláře, žáci popisují, jak sklář vypadá, a zamýšlejí se, proč se řemeslu věnovali muži.

Knihovnice shrnuje jejich příspěvky:

Úkolem skláře je zhotovovat výrobky ze skla. Hlavním pracovním nástrojem skláře je sklářská píšťala, která slouží k foukání skla. Sklář musí mít silné ruce, aby udržel píšťalu, a zdravé plíce, aby ji ufoukl. Několik set stupňů horké

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

sklo skláři nabírají dlouhými dutými tyčemi – těm se říká sklářské píšťaly. Přes mosazný náustek do této píšťaly sklář fouká a na druhém konci vyfukuje ze skla základ budoucího výrobku. Aby mohla vzniknout sklenička, váza nebo mísa, musí se sklo vyfukovat do různých forem, které dávají plastické hmotě tvar. Po vychladnutí se skleněný výrobek ve sklárně ještě dál zpracovává. Maluje se barvami nebo brousí. Skláři umějí vyrobit i barevné sklo.

Relaxační chvilka, dechové cvičení, trénování představivosti – Foukání skla – 3 min aktivita, 3 min reflexe.

Paterson, Kathy: *Motivační třiminutovky* (str. 76) – foukání skla.

Žáci pantomimicky ztvárňují skláře, který za použití sklářské píšťaly vyfukuje výrobek, vnímají svůj dech, představují si svůj finální výrobek, diskutují o pocitech, popisují své představy.

Pracovní list „Cesta skla“ – 10 min. (KK kooperace, schopnost učit se)

Knihovnice rozdává pracovní list, žáci si vybavují předchozí poznatky a řadí jednotlivé kroky při výrobě skla (řešení: písek, soda, vápenec, tavení, pec, sklo, foukání, malování, broušení, výrobek, prodej). Společná kontrola řešení.

Zážitkové naslouchání: pověst *O sklářském skřítku Durandlovi* – 10 min.

Knihovnice předčítá pověst *O sklářském skřítku Durandlovi* z knihy *Strašidlář* od Hynka Klimka (str. 33-35).

Poděkování, rozloučení, založení listů do portfolií.

3.3.5. Téma č. 5 (Potravinářská řemesla) – 6 vyučovacích hodin

3.3.5.1. Mlynáři

Forma a bližší popis realizace

Výuka frontální v kombinaci se skupinovou a samostatnou prací žáků, výklad knihovnice.

Metody

Brainstorming, výklad, vypravování, zážitkové naslouchání, práce s textem a obrazem, hra.

Pomůcky

Flipchart, magnety, obyčejné tužky, sedací nábytek

Použitá literatura:

FIBICH, Ondřej. *Příběhy ze Zlaté stezky: pověsti z Prachatic a okolí*. Strakonice: Hrad, 2011. ISBN 978-80-904644-2-1.

PIXOVÁ, Jaroslava. *Na břehu Blanice – k šumavskému prameni*. Putim: Kalina, 2012. ISBN 978-80-904346-7-7.

RAUVOLF, Josef. *Legendy a pověsti staré Šumavy*. Praha: Levné knihy KMa, 2002. ISBN 80-7309-060-0.

SMOLÍKOVÁ, Klára. *Řemesla*. Ilustroval Jan SMOLÍK. Praha: Albatros, 2013. ISBN 978-80-00-03311-2.

SULZENBACHER, Gudrun. *Zapomenutá řemesla a život na venkově*. Praha: Slovart, 2003. ISBN 80-7209-453-X.

Přílohy

Příloha 40: Osmisměrka „Kdo pracoval ve mlýně“.

Přivítání – 3 min.

Kdo to je mlynář? (brainstorming) – 5 min. (KK komunikace v mateřském jazyce)

Knihovnice seznamuje žáky s tématem lekce.

Dnes si představíme řemeslo, které je pro nás velmi důležité. Věděli byste, kdo je to mlynář a co má na práci? Říkejte mi všechny nápady, všechna slova, která vás napadají, když řekneme mlynář.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Knihovnice pokračuje ve výkladu – 10 min.

Mlynáři byli dříve v každé vesnici. Byli velice vážení a vzdělaní. Ve mlýně se mlelo zrní na mouku, která byla odpradávná potřebná pro obživu. Mlynář, jinak také zvaný pan otec, byl majitelem mlýna nebo alespoň jeho nájemcem. Byl hlavní osobou, která řídila jeho provoz.

Mletí obilí je činnost stejně stará jako jeho pěstování. Lidé si mleli obilí již v době kamenné. Původně to bylo pouze ruční drcení zrn mezi dvěma kameny, ale postupem času se lidé snažili tuto práci nějak zmechanizovat. Vznikaly mlýny. První mlýny se uváděly do pohybu tažnou silou zvířat, později se objevily mlýny vodní a větrné. A jak se mlelo obilí? Drtilo – na větší kámen se nasypalo obilí, menší se vzal do obou rukou a pohybem k sobě a od sebe se zrno roztíralo (kilogram mouky se drcením získal za zhruba 3 hodiny). Rychlejší byl rotační mlýnek, ten kilogram obilí pomlel za 15 minut. A nejrychlejší byly samozřejmě mlýny, kde lidskou sílu nahrazuje energie vody nebo větru, kterou přenáší soubory ozubených kol k mlýnským kamenům. Větrný mlýn, jehož pohon obstarají 4 lopatky, dokázal za 2 hodiny semlít 100 kilogramů obilí. Mlýny poháněné vodním kolem jsou v Čechách doloženy od počátku 12. století.

Hra na mlýnské kameny – 5 min. (KK kooperace)

Knihovnice rozděluje žáky na tři skupiny. Dvě skupiny mají zhruba stejný počet žáků, třetí je méně početná (max. 5 žáků). První větší skupina žáků se chytne za ruce (udělá mlýnský kámen) a točí se na jednu stranu, druhá skupinka dětí udělá totéž, ale bude se točit na opačnou stranu. Třetí, nejméně početná skupina, bude představovat klásky obilí, které musí projít mlýnskými kameny, aby se z nich stala mouka. Krátká hra posloužila jako aktivizace žáků.

Osmisměrka „Kdo pracoval ve mlýně“ – 10 min. (KK schopnost učit se)

Žáci samostatně vyhledávají v osmisměrce zadaná slova, po dokončení úkolu objasňuje knihovnice význam hledaných slov:

Mlynářka – žena mlynáře, které se též říkalo panímáma.

Mlynář – majitel mlýna nebo jeho nájemce, který řídil provoz mlýna.

Stárek – starší vyučený mlynář, míval na starosti domluvu s těmi, kdo chtěli ve mlýně semlít obilí na mouku.

Mládek – mlynářský tovaryš, který obsluhoval mlýn a mlel mouku.

Prášek – mlynářský učeň, jenž měl kromě učení se řemeslu na starost ometání mlýna od moučného prachu, aby nedošlo k požáru.

Pověst o mlynáři S oprátkou na Klepálka – 15 min.

Knihovnice předčítá z knihy *Legendy a pověsti staré Šumavy* (str. 218), žáci naslouchají:

V Hammerském mlýně hospodařil jeden mlynář, který to uměl s démony. Nosil totiž pod košilí na krku zbytek oprátky, na níž kdysi byli oběšeni dva lidé. Kolem toho mlýna se potuloval skřet Klepálek a skákal lidem za krk. Jen na mlynáře nemohl. To vždy seděl ve škarpě a bezmocně se škaredil. Jednou si chtěl muž z mlýna zavtipkovat a chytil ho do oprátky. Bezmocné strašidlo pak pověsil na blízký strom. Jenže zpuchřelý provaz praskl a Klepálek zmizel v prachu. Teď to bylo zlé. Mlynář přišel o ochranu a neodvážil se po soumraku vystrčit nos ze mlýna. Když na to zapomněl, skřet na něj sedl a rval mu vlasy, šaty i kůži. Nakonec mlynář ze zoufalství zemřel. Když vynášeli jeho rakev z domu, na vedlejší skále seděl Klepálek a škaredě se smál. Přestal, až když po něm ministrant hodil kroupku.

Vodní mlýny na Prachaticku

Knihovnice zjišťuje, zda žáci znají jména konkrétních mlýnů na Prachaticku, případně alespoň jména toků, na nichž se mlýny stavěly (řeka Blanice, Živný potok).

Mlýny na Blanici: Blanický mlýn, Těšovický mlýn, Keplův mlýn u Chrobol, Podedvorský mlýn.

Mlýny na Živném potoce: Kandlův, Bernkopfův, Kosmatův.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Za nejstarší zachovalý vodní mlýn na území České republiky je považovaný mlýn v obci Hoslovice, kam se v závěru programu skupina vypraví na exkurzi. Mlýn je chráněn jako národní kulturní památka České republiky.

Poděkování, rozloučení.

3.3.5.2. Pekaři

Forma a bližší popis realizace

Výuka frontální v kombinaci se skupinovou a samostatnou prací žáků.

Metody

Výklad, vypravování, práce s textem a obrazem, hra.

Pomůcky

Flipchart, magnety, obyčejné tužky, sedací nábytek.

Použitá literatura:

JANOTKA, Miroslav a Karel LINHART. *Zapomenutá řemesla: vyprávění o lidech a věcech*. Praha: Svoboda, 1984. Členská knižnice (Svoboda).

SMOLÍKOVÁ, Klára. *Řemesla*. Ilustroval Jan SMOLÍK. Praha: Albatros, 2013. ISBN 978-80-00-03311-2.

VAŠKOVÁ, Hana a Petra BARTÍKOVÁ. *Vyber si své řemeslo*. Ilustroval Milan STARÝ. V Praze: Albatros, 2017. ISBN 978-80-00-04855-0.

Přílohy

Příloha 41: Pracovní list „Od obilí ke chlebu“.

Uvítání se žáky, motivační naladění k tématu hodiny – 3 min.

Knihovnice vyzývá žáky, ať zavřou oči a představí si, že právě jdou kolem pekařství, že cítí vůni, která se z pekařství line, vstupují do prodejny a kupují to, na co by teď měli chuť. Otevrou oči a řeknou spolužákům, co by si koupili.

Pekař – výklad knihovnice – 5 min.

Výklad knihovnice:

Pekař je řemeslník, který pekl chléb a další moučné výrobky v pekařské peci a prodával je. Pekařské řemeslo lze pokládat za jedno z nejstarších známých řemesel, jeho počátky jsou zaznamenány až ze středověku a těsně souvisely s mlynářstvím. Dříve se pekaři rozdělovali podle specializací. Budu říkat názvy profesí, zkuste uhodnout, jaké výrobky jste si mohli u těchto pekařů koupit:

pecnáři (plachetníci) – od slova pecen, pekli velký žitný chléb

koláčníci – koláče

mazanečníci – mazance, vánočky

oplatečníci – oplatky a hostie (oplatky pro bohoslužbu)

kobližníci – koblihy a ostatní smažené pečivo

caletníci – sladké placky calty, viz název Celetná ulice v Praze

perníkáři – perníky a marcipán

Jak se peče chleba – 10 min. (KK komunikace v mateřském jazyce)

Knihovnice nechává prostor žákům, kteří shodou okolností v nedávné době měli možnost navštívit pekárnu ve Vlachově Březí, aby postup výroby chleba popsali. Informace zpřesňuje:

Dnes pekař připraví těsto, rozdělí ho a vytvaruje. Poté je odnese do kynárny, kde vlivem tepla těsto nabyde. Po vykynutí ho pekař hodí do pece. Ačkoliv jsou v pekárnách moderní pece a počítačem řízené tvarovací stroje, pekařům by byly k ničemu, kdyby neuměli pracovat rukama. Než hodí těsto do pece, musejí ho správně vyválet.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

A to není jen tak. Pekaři také pracují s formami, váhami a pekařskými linkami, na které vyválené těsto pokládají.

Co je třeba k tomu, abychom upekli chleba?

Žákům je opět ponechán prostor k vyjádření nápadů, knihovnice nápady třídí a zpřesňuje:

Z droždí uděláme kvásek, necháme kynout, poté ho promícháme s moukou, vodou a solí. Důkladně těsto hněteme, to je velmi důležité, těsto dáme na teplé místo a necháme vykynout, poté se vytvaruje bochník a vloží se do pece či trouby.

Řetězení slov – paměťová hra – 15 min.

Knihovnice objasňuje pravidla hry:

Každý žák vymyslí jednu věc, která se vztahuje k tématu, řekne ji (mlýn). Druhý ji zopakuje a přidá své vlastní slovo (mlýn – těsto), třetí účastník zopakuje předchozí slova a přidá své vlastní slovo (mlýn – těsto – kobliha). Takto se pokračuje tak dlouho, než se vystřídají všechny děti. Nejtěžší úkol má ten, kdo kolo zakončuje, protože si musí vybavit slova všech hráčů před sebou.

Příklady slov – mlynář, stárek, mládek, mlynářka, mlýnské kolo, mlýnský kámen, obilí, pytel, pekař, chleba, housky, koláče, pekárna, vánočka, těsto, váhy, prášek, zrna, mlýnice, náhon, mouka, voda, mlýn, pec, kvásek, preclík, rohlík, perník, kobliha, ošatka, díže, lopata,...

Pracovní list „Od obilí ke chlebu“ – 10 min. (KK schopnost učit se)

Knihovnice rozdává pracovní listy sloužící k zopakování poznatků lekce, úkolem je seřadit, jak jdou jednotlivé činnosti za sebou. Řešení: Zasadí se obilná zrna, zrna klíčí a vyrostou z nich obilí, v létě se obilí sklídí kombajny a odveze se do mlýna, z obilných zrn se umele mouka, napytluje se, odveze se do pekárny, z mouky pekař vytvoří těsto, těsto kyne v ošatce, sází se na lopatě do pece a peče se, odveze se do obchodu, kde si ho můžeme koupit.

Zhodnocení práce, poděkování, rozloučení, založení listů do portfolia.

3.3.5.3. Řezníci

Forma a bližší popis realizace

Výuka frontální v kombinaci se skupinovou a samostatnou prací žáků.

Metody

Výklad, vypravování, práce s textem a obrazem, brainstorming.

Pomůcky

Flipchart, magnety, obyčejné tužky, sedací nábytek.

Použitá literatura:

LADA, Josef a Květoslav DUFEK. *Tradiční český rok*. Praha: Bambook, 2018. ISBN 978-80-247-5173-3.

SMOLÍKOVÁ, Klára. *Řemesla*. Ilustroval Jan SMOLÍK. Praha: Albatros, 2013. ISBN 978-80-00-03311-2.

VAŠKOVÁ, Hana a Petra BARTÍKOVÁ. *Vyber si své řemeslo*. Ilustroval Milan STARÝ. V Praze: Albatros, 2017. ISBN 978-80-00-04855-0.

Přílohy

Příloha 42: Křížovka „Řezník“.

Příloha 43: Pracovní list „Řezník – přesmyčky“.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Uvítání v knihovně – 3 min.

Dnes si budeme povídat o řemeslu, které existuje již od pradávna a je důležité. Je to řezník.

Řezník – výklad knihovnice – 5 min. (KK komunikace v českém jazyce)

obrázek + znak – viz kniha *Řemesla* od Kláry Smolíkové.

Řeznický cechovní znak

Knihovnice upevňuje pomocí magnetů na tabuli obrázek řeznického cechovního znaku:

Víte, proč mají řezníci ve znaku českého lva, který drží v tlapě řeznickou sekeru? To proto, že pomáhali v boji králi Janu Lucemburskému. Znak dostali jako jedno z prvních řemesel a řeznické řemeslo bylo jedním z nejváženějších.

Kdo to je řezník a co dělá? (brainstorming) – 3 min.

Žáci jmenují, co je v souvislosti se slovem řezník napadá.

Knihovnice přijímá všechny návrhy a vykládá – 5 min.

Řezník poráží zvířata, porcuje maso a upravuje ho. Správný řezník by měl také umět maso nabízet zákazníkům a vysvětlit jim, které je lepší a proč. V některých zemích dělíme řezníka do tří skupin. Jateční řezníci porázejí zvířata, bourači dělí a vykostují maso jatečných zvířat. A pak jsou tu ještě řezníci, kteří rozumějí podnikání a umějí jednat se zákazníky.

Každý druh masa se hodí k jinému druhu jídla. Řezníci se v masu dobře vyznají. Proto stačí, když jim řeknete, co chcete uvařit, a oni vám poradí, jaké maso byste si měli koupit. Říká se, že čím je tučnější, tím je chutnější. Ale nemusí to být vždycky.

Diskuse – knihovnice klade otázky, žáci odpovídají – 5 min. (KK komunikace v mateřském jazyce)

Jaké maso máte rádi vy?

Znáte řeznictví ve vašem okolí?

Co se v řeznictví prodává?

Křížovka „Řezník“ – 10 min. (KK schopnost učit se)

Knihovnice rozdává zadání, žáci samostatně luští. V tajence křížovky vyjde slovo, činnost, kterou řezník také vykonává (tajenka – zabijačka).

Po kontrole splněného úkolu klade knihovnice dotazy, zda někdo z žáků zabijačku viděl nebo se jí přímo zúčastnil, jak zabijačka probíhá, proč probíhá právě v chladných měsících (nebyly lednice, s masem se lépe pracuje v chladu, nelétají mouchy).

Následuje popis činností za doprovodu ilustrací – 10 min.

Prase se vyvede z chlívků.

Řezník omráčí prase ranou do hlavy.

Prase se vykrví. Krev se z prořízlé tepny sbírá a neustále míchá, aby se nesrazila. Pak se použije na výrobu tmavého prejtu do jeliť, krvavé tlačanky a zabijačkové polévky.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Prase se očistí, posype smolou zvanou kalafuna a spaří se horkou vodou, aby z něj šly škrabkou nebo břitvou odstranit štětiny. Zbylé štětiny se opalují.

Praseti se odřízla hlava a za nohy se pověsilo na rozporku. Poté se mu rozřízne břišní dutina, vykuchá se a rozpůlí.

Prase se postupně porcuje a maso se nakládá, udí a vaří.

Vypraná střeva se plní prejtem za pomoci pístu a vyrábí se jelita a jitrnice, tlačenka se plní do bachoru, vaří se zabijačková polévka.

Další dotazy knihovnice, odpovědi žáků, upřesnění odpovědí lektorkou:

Jaké pochoutky vznikají při zabijačce?

Klobásy, paštiky, salámy, polévka, zabijačkový guláš, tlačenka, šunka, jelita, jitrnice.

Víte, z čeho se dělají jitrnice a jelita?

Jelita – maso + koření + krev + kroupy, tmavý prejt.

Jitrnice – maso+ koření.

Pracovní list „Řezník – přesmyčky“ – max 10 min. (KK schopnost učit se)

Knihovnice instruuje žáky, jak si poradit s úkolem:

V následujících pojmech souvisejících se zabijačkou jsou přeházená písmena. Pokuste se odhalit, o jaká slova se jedná.

NITRJICE
RUKOPY
RAVO
VŘEP
NÍKŘEZ
KAČENTLA

(JITRNICE, KROUPY, OVAR, VEPŘ, ŘEZNÍK, TLAČENKA)

Kroupy – zrna obilovin bez obalu, používají se do polévky či jitrnic.

Ovar – uvažené maso (hlava, kolena, bůček, ramínko), které se sní nebo použije na výrobu tlačanky, vývar se používá na ovarovou polévku.

Zhodnocení práce, rozloučení, založení listů do portfolioí.

3.3.5.4. Zemědělci

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Forma a bližší popis realizace

Výuka frontální v kombinaci se skupinovou a samostatnou prací žáků.

Metody

Výklad, vypravování, práce s textem a obrazem.

Pomůcky

Flipchart, magnety, obyčejné tužky, sedací nábytek.

Použitá literatura:

BŘEZINOVÁ, Ivona. *Dětská encyklopedie*. 3. vyd. Ilustroval Milan STARÝ. Praha: Fragment, 2011. Dětské ilustrované encyklopedie. ISBN 978-80-253-1339-8.

VAŠKOVÁ, Hana a Petra BARTÍKOVÁ. *Vyber si své řemeslo*. Ilustroval Milan STARÝ. V Praze: Albatros, 2017. ISBN 978-80-00-04855-0.

Přílohy

Příloha 44: Křížovka „Zemědělec“.

Příloha 45: Pracovní list „Komiks“.

Uvítání v knihovně – 3 min.

Křížovka „Zemědělec“ – 10 min. (KK schopnost učit se)

Knihovnice rozdává žákům křížovku, jejímž vyluštěním získají téma lekce.

Dnes si budeme povídat o řemeslu, které provází lidstvo již od pradávna. Je to zemědělství a člověk, který pěstuje plodiny a chová hospodářská zvířata pro různé účely, se jmenuje zemědělec nebo také – viz tajenka křížovky (farmář).

Knihovnice seznamuje žáky s historií zemědělství a jeho proměnou v současné době – 5 min.

V pravěku lidé jedli, co nasbírali a ulovili, a oblékali se do oděvů z kůží. Pak ale zjistili, že některá zvířata je možné ochočit a mít z nich nejen maso, ale i mléko a třeba vlnu a že některé plodiny lze zasít, část jejich plodů sníst a část si schovat na semeno pro další setí. Tak se z nich stali zemědělci a začali pracně zúrodnovat půdu. Ve středověku vymysleli trojhonné hospodaření, kdy na polích střídali jarní a zimní setí a třetí rok nechávali každé pole odpočinout a hnojit dobyt看kem, který se na něm pásal. Dříve byla v každém hospodářství alespoň jedna kráva.

V současnosti se hospodaření, nebo chcete-li farmaření, často dědí z otce na syna. Proto děti farmářů často navštěvují zemědělské školy a již v raném věku pomáhají otcům nebo dědům při práci. V dnešní době pomáhá zemědělcům dokonalá technika.

Diskuze – 5 min.

Knihovnice pokládá otázky, žáci vypravují vlastní zážitky nebo diskutují.

Příklady témat:

Co farmář dělá?

Má farmu a na ní hospodaří. Pěstuje ovoce a zeleninu. Obdělává půdu a pěstuje obilí. Chová skot, prasata, ovce, kozy nebo koně. Krmí a ošetřuje ryby, hrabavou i vodní drůbež. Musí být schopným obchodníkem, aby výrobky z farmy dobře prodal.

S čím pracuje?

Musí mít vztah ke zvířatům, se kterými pracuje. Nesmí se jich bát, protože jinak by na farmě nic neudělal. Třeba

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

krávy potřebují, aby je někdo dvakrát denně podojil. Krmení jim však můžou přiřazovat různé robotické stroje. Mimo to farmář pracuje s traktory, kombajny, pluhy, ale i s obyčejnými vidlemi a kolečkem, na kterém odváží z kravína hnůj.

Viděli jste někdy, jak se dojí kráva? Co myslíte, že je k tomu třeba?

Farmář kráve nejdříve omyje vemeno vlažnou vodou. Sedne si k ní tak, aby jej nepokopala. Nejprve se dojí nejdříve po jednom struku, po chvíli po dvou. Vždy do litrového plecháčku. Nadojené mléko farmář odlévá do kbelíku poblíž. A tak to jde pořád dokola. Pokud je kráva hodná, měl by ji pochválit.

Pracovní list „Komiks“ – 10 min. (KK komunikace v mateřském jazyce)

Knihovnice rozdává žákům pracovní list, připomíná, co je to komiks, co je pro něj typické, ptá se na oblíbené komiksové postavy a nabízí žákům možnost stát se komiksovým spisovatelem. Žáci si pozorně prohlédnou obrázky a promyslí, co by mohli jednotlivým postavčkám doplnit do bublin. Uvědomují si, že by dle znaků komiksu mělo jít o krátká sdělení, vítaný je humor, zakázané vulgární výrazy. Žáci striktně samostatně pracují, na úkol mají dostatek času.

Prezentace výsledků – 10 min.

Je na dobrovolnosti žáků, zda chtějí se svým splněným úkolem vystoupit. Zájemci přečtou své výtvary ostatním.

Rozloučení, založení pracovních listů do portfolio.

3.3.5.5. Mlékaři a mlékárny

Forma a bližší popis realizace

Výuka frontální v kombinaci se skupinovou a samostatnou prací žáků.

Metody

Výklad, vypravování, práce s textem a obrazem, brainstorming.

Pomůcky

Flipchart, magnety, obyčejné tužky, sedací nábytek.

Použitá literatura:

BŘEZINOVÁ, Ivona. *Dětská encyklopedie*. 3. vyd. Ilustroval Milan STARÝ. Praha: Fragment, 2011. Dětské ilustrované encyklopedie. ISBN 978-80-253-1339-8.

VAŠKOVÁ, Hana a Petra BARTÍKOVÁ. *Vyber si své řemeslo*. Ilustroval Milan STARÝ. V Praze: Albatros, 2017. ISBN 978-80-00-04855-0.

Uvítání v knihovně – 5 min. (KK schopnost učit se)

Úvodní slovo knihovnice, připomenutí potravinářských řemesel představených v minulých lekcích (mlynáři, pekaři, řezníci, zemědělci). Na flipchartu je připravena hra šibenice, z níž se žáci dozvědí, o jaké řemeslo se jedná v této lekci (hra na šibenici – slovo mlékárenství, podstatou je snaha postupně po písmenech odhalit skryté slovo, děti hádají písmenka a za každé neuhádnuté se kreslí části šibenice a oběšence). Žáci rozklíčují slovo mlékárenství. Na otázku knihovnice, s jakou činností zemědělce mlékárenství souvisí (neboli jakou činnost musí zemědělec vykonat, aby mléko získal), docházejí žáci k závěru, že dojení.

Mléko, výklad knihovnice – 5 min.

Mléko je tekutina vznikající v mléčných žlázách samic savců po porodu mláďete. Je to první potrava savčích

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

mláďat. Obsahuje všechny látky důležité pro jeho výživu po dobu několika prvních měsíců.

Lidé využívají schopnost krav po porodu telete produkovat hodně mléka a k tomu účelu je chovají v kravínech. Pravidelně je dojí a získané mléko odváží do mlékáren. Tam se mléko upravuje a stáčí do lahví, krabic či pytlíků nebo se zpracovává na zakysané a sušené mléko, smetanu, máslo, sýry, tvarohy, jogurty a celou řadu dalších mléčných výrobků. Z kravského mléka se vyrábějí i náhražky mateřského mléka pro kojence, ale pro novorozence je lidské mléko přece jen nejlepší. Každá maminka se snaží, aby mohla dítě na začátku jeho života krmit vlastním mlékem z prsu. Říká se tomu kojení. Kromě kravského mléka lidé využívají i mléko kozí a ovčí, v jiných částech světa i mléko buvolů, koní a velbloudů.

Mlékárna (brainstorming), následný výklad knihovnice – 5 min.

Žáci dostávají za úkol promyslet, co se jim vybaví při slově mlékárna, knihovnice nápady zapisuje na flipchart, pak pokračuje ve výkladu:

Mlékárna je podnik zabývající se zpracováním nejčastěji kravského mléka, existují však i mlékárny zpracovávající ovčí, kozí, buvolí či velbloudí mléko. Dříve se mlékárnami nazývaly též obchody specializované na prodej mléka rozléváním z konví do bandasek. Mlékárny vznikaly v 19. století při hromadné migraci venkovského obyvatelstva za prací do měst a navázaly tak na provoz již dříve zakládaných sýráren. Dříve byla výroba těchto pochutin pouze domácí záležitostí.

Kde se mléko zpracovává v jižních Čechách – 15 min. (KK komunikace v mateřském jazyce)

Knihovnice vybízí žáky k zamyšlení, znají-li nějaké jihočeské mlékárny. Většině skupiny se vybavuje název Madeta (podnik měl pobočku v Prachaticích, název znají z akce Mléko do škol). Mimoprachatictí žáci přicházejí s názvy farem soukromých zemědělců v okolí jejich obce. Knihovnice shrnuje a doplňuje poznatky.

a) Továrny

Mlékárna Madeta

MADETA, a. s., je česká potravinářská firma zabývající se zpracováním mléka a výrobou mléčných výrobků. Závody firmy zpracovávají 1,5 milionu litrů mléka denně, vyrábí více než 240 druhů výrobků (například nivu a pomazánkové máslo) a exportují své výrobky do 15 zemí. Firma vznikla v roce 1901 v Táboře pod názvem Mlékárenské družstvo táborské. Zkratkou počátečních písmen z tohoto názvu později vznikla (jako akronym) značka MADETA, která byla registrována roku 1944. Už v roce 1913 byla společnost největším zpracovatelem mléka v Čechách, v roce 1951 došlo ke znárodnění provozů firmy a v roce 1960 následoval vznik podniku Jihočeské mlékárny, pod který podnik MADETA náležel. Po listopadové revoluci došlo v roce 1992 k restrukturalizaci a koncentrování výroby. O deset let později firma přijala název MADETA, a. s.

b) Soukromé farmy

Většinou zpracovávají mléko od svých zvířat.

Ladislav Hošna – farma Vlčí Jámy

Minimlékárna Škarez

Biofarma Slunečná

Minimlékárna Mláka

Kozí farma Výrov

Rozloučení a závěr.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

3.3.5.6. Mlékárenské výrobky

Forma a bližší popis realizace

Výuka frontální v kombinaci se skupinovou a samostatnou prací žáků.

Metody

Výklad, vypravování, práce s textem a obrazem, brainstorming.

Pomůcky

Flipchart, magnety, obyčejné tužky, sedací nábytek.

Použitá literatura:

BŘEZINOVÁ, Ivona. *Dětská encyklopedie*. 3. vyd. Ilustroval Milan STARÝ. Praha: Fragment, 2011. Dětské ilustrované encyklopedie. ISBN 978-80-253-1339-8.

VÁŠKOVÁ, Hana a Petra BARTÍKOVÁ. *Vyber si své řemeslo*. Ilustroval Milan STARÝ. V Praze: Albatros, 2017. ISBN 978-80-00-04855-0.

Přílohy

Příloha 46: Pracovní list „Mléko – přesmyčky“.

Příloha 47: Křížovka „Mlékárenství“.

Uvítání v knihovně – 3 min.

Knihovnice seznamuje skupinu s náplní lekce:

V minulé hodině jsme si povídali o mléce a o mlékárnách. Dnes si budeme povídat o tom, jak se dá mléko zužitkovat.

Cesta mléka – výklad knihovnice – 5 min (KK komunikace v mateřském jazyce)

Na farmách jsou pro dojení stanoveny velmi přísné hygienické předpisy. Mléko nesmí pocházet od dojnic do pěti dnů po otelení ani od krav dojcích méně než dva litry denně (jedna kráva denně vyprodukuje průměrně 22 litrů mléka). Zvířata musí být samozřejmě zdravá a bez viditelného poškození vemene. Všechno mléko vyprodukované kravami musí být ihned zbaveno nečistot pocházejících většinou ze vzduchu, steliva, krmiva nebo těla zvířat. Obvykle se provádí filtrace, u menšího množství je možné také mléko scedit. Mléko má ihned po dojení teplotu přibližně 33 °C, je ho tedy nutno zchladit v tancích na mléko na teplotu 8 °C při každodenní přepravě do mlékárny nebo na 6 °C při nepravidelném odvozu. Tanky jsou umístěny v mléčnici. Cisternami se přiveze ochlazené mléko z přilehlých farem do samotné mlékárny, kde probíhá jeho další zpracování. Na obalech se můžete setkat se slovem pasterace, mléko bylo pasterováno. Pasterace znamená vystavení zvýšené teplotě, která zneškodní veškeré patogenní mikroorganismy (u mléka nejčastěji zahřátí minimálně na teplotu 72 °C po dobu 15 s).

Pracovní list „Mléko – přesmyčky“ – 5 min. (KK schopnost učit se)

Knihovnice rozdává žákům pracovní list s přesmyčkami mléčných výrobků, úkolem je odhalit jednotlivé mléčné produkty. Žáci mají pracovat samostatně.

Paměťová hra – Řetězení slov – max. 20 min.

Připomenutí pravidel paměťové hry – každý žák vymyslí jednu věc, která se vztahuje k tématu, řekne ji (mléko). Druhý ji zopakuje a přidá své vlastní slovo (mléko – jogurt), třetí účastník zopakuje předchozí slova a přidá své vlastní slovo (mléko – jogurt – sýr). Takto se pokračuje tak dlouho, než se vystřídají všechny děti. Nejtěžší úkol má ten, kdo kolo zakončuje, protože si musí vybavit slova všech hráčů před sebou.

Křížovka „Mlékárenství“ – 10 min. (KK schopnost učit se)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Mezi slovy, která zazněla v paměťové hře, bylo máslo. K výrobě másla bylo určeno zařízení, jehož název žákům prozradí křížovka. Žáci se samostatně pokoušejí luštit. Úspěšným řešitelům vychází slovo máselnice. (Dřevěná nádoba podobná hmoždíři větších rozměrů. Obsah nádoby bylo nutné hníst silou v rychlém tempu třeba i několik hodin v kuse.)

Rozloučení a závěr, založení pracovních listů do portfolio.

3.3.6. Téma č. 6 (Exkurze Hoslovický mlýn) – 2 vyučovací hodiny

Forma a bližší popis realizace

Exkurze

Metody

Metody názorně-demonstrační, pozorování, demonstrace, rozhovor.

Pomůcky

Vhodné oblečení do terénu a počasí, fotoaparát pro vedoucího skupiny.

Hoslovický mlýn se nachází 17 km od Strakonice, zde je uvedena doba, kterou nejméně by měli realizátoři věnovat prohlídce technické památky, v souladu s našimi zkušenostmi nelze jinak, než doporučit celodenní exkurzi, časově neomezenou dobu pobytu. Při zajišťování exkurze je třeba počítat se sezónním provozem (duben až říjen), delším pobytem v exteriéru a s pěším přesunem z parkoviště pro autobusy (max. 15 min volné chůze). Informace o expozici lze nalézt na připojených odkazech.

<https://www.muzeum-st.cz/cs/mlyn-hoslovice/o-mlynu/>

<https://www.muzeum-st.cz/cs/mlyn-hoslovice/expozice/>

V doprovodu knihovnic a vyučujících se cílová skupina dopraví autobusem do Hoslovic. Z parkoviště je třeba ještě cca čtvrt hodina chůze volným tempem, než se dostane k samotnému mlýnu. Zde si skupinu přebírá průvodce – „mlynář“, který podává výklad nejprve ve stálé etnografické expozici Ze života šumavského Podlesí, jež je věnována životu venkovského lidu, přibližuje průběh zemědělských prací, pěstování a zpracování některých důležitých plodin a chov dobytka. Připomenuty jsou i tradiční pokrmy regionu, skladování a úprava potravin a zvykosloví během kalendářního roku. (KK smysl pro kulturní povědomí)

Prohlídka pokračuje návštěvou unikátně zachovaného vodního mlýna, jenž je expozicí sám o sobě. Tuto jedinečnou národní kulturní památku tvoří 3 stavby – budova mlýna, stáj s roubeným chlévem a stodola s přístavkem. Objekty mají doškové střechy a jsou dobově vybaveny. V budově mlýna si lze prohlédnout dochované funkční mlecí zařízení, sýpku, roubenou světnici, obytnou světnici s pecí a kachlovým sporákem. V technických budovách jsou pak k vidění nejrůznější druhy zemědělského náčiní (převzato z výše uvedených webových odkazů).

Po skončení prohlídky mají žáci možnost klást dotazy a v menších skupinkách znovu projít v doprovodu vyučujících nebo knihovnic místa expozice, která je osobně nejvíce zaujala – velký zájem byl např. o interaktivní prvky v expozici, živá zvířata (koza, králíci), žáky velmi zaujala možnost vyzkoušet si mlácení obilí cepem a v neposlední řadě byli též osloveni herními prvky expozice – házením míčků na cíl. (KK sociální a občanská)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY